

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

autor: Kateřina Bauerová

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

**Kriminalita mladistvých a otázka
prospěšnosti snížení věkové hranice trestní
odpovědnosti z 15 let na 14 let v České
republice**

**The criminality of juvenile and the question
of helpfulness of decrease the age limits
from 15 years to 14 years in Czech republic**

Autor: Kateřina Bauerová

Vedoucí práce: doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.

Studijní program: Sociální pedagogika, specializace bezpečnostní služby

Datum odevzdání: 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „Kriminalita mladistvých a otázka prospěšnosti snížení věkové hranice trestní odpovědnosti z 15 let na 14 let v České republice“ jsem vypracovala samostatně. Použitou literaturu předkládám v přiloženém seznamu literatury.

Současně prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce fakultou, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice

.....

podpis studenta

Zadání bakalářské práce

Název práce: Kriminalita mladistvých a otázka prospěšnosti snížení věkové hranice trestní odpovědnosti z 15 let na 14 let v České republice

Zadání práce: Práce je zaměřena na analýzu dat trestných činů mladistvých pachatelů s důrazem na věkovou hranici patnáct let a čtrnáct let po roce 1990. Na základě takto získaných dat zjistit, zda snížení věkové hranice trestní odpovědnosti přispěje ke snížení kriminality mladistvých. Dalším cílem je odhalení příčin těchto selhání a zhodnocení možných strategických řešení s důrazem na prevenci.

Jméno studenta: Kateřina Bauerová

Ročník: 2.

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Vedoucí práce: doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.

Katedra: Společenských věd FM VŠE

Termín zadání: 31. března 2009

Anotace

Bakalářská práce „Kriminalita mladistvých a otázka prospěšnosti snížení věkové hranice trestní odpovědnosti z 15 let na 14 let v České republice“ poukazuje na problém dětské kriminality, analyzuje data trestných činů mladistvých pachatelů s důrazem na věkovou hranici patnáct a čtrnáct let po roce 1990 a na základě těchto získaných dat zjistit, zda snížení věkové hranice trestní odpovědnosti může přispět ke snížení kriminality mladistvých.

This bachelor's work „The criminality of juvenile and the question of helpfulness of decrease the age limits from 15 years to 14 years in Czech republic“ points out on problem criminality of juvenile and analyzes the data of criminal liability of juvenile with accent the age limit from 15 years to 14 years after 1990. The goal this work is detect that decrease of age limit, on the base these dates , can be contributed to decrease the criminality of juvenile.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce panu **doc. JUDr. Janu Hejdovi, Ph.D.** za podnětné vedení a cenné připomínky při dokončování bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Kriminalita – vymezení pojmů.....	4
1.1. Kriminalita (zločinnost).....	4
1.2. Vědní obory	6
1.3. Registrovaná kriminalita.....	7
1.4. Trestně – právní vymezení pojmu pachatel	9
2. Mladiství pachatelé.....	10
2.1. Příčiny a podmínky vzniku kriminality mládeže	11
2.1.1. Základní příčiny a podmínky delikvence dětí mladistvých	a 12
2.2. Dědičné dispozice a rodinné prostředí.....	13
2.3. Charakteristika trestné činnosti mládeže	18
2.3.1. Aspekty kriminality mládeže	19
2.3.2. Rysy trestné činnosti mládeže.....	19
3. Trestná činnost mládeže	21
3.1. Mládež z hlediska trestně právního a občansko právního pohledu.....	26
4. Analýza stavu kriminality mládeže s důrazem na věkovou hranici 15 let od roku 1990	30
5. Prevence kriminality	34
5.1. Programy prevence, které jsou zřízeny pro mladistvé	37
5.2. Alternativní tresty pro mládež	43
6. Snížení hranice trestní odpovědnosti	46
Anketa	49
Závěr	51
Seznam literatury	55

Úvod

Kriminalita mládeže patří k ožehavým problémům každé společnosti. V uplynulých letech jsme byli svědky rostoucí tendence tohoto bezesporu negativního jevu. Tato situace vyvolala mnoho otázek a stala se podkladem pro řadu studií. Kriminalita mladých lidí je vnímána velmi citlivě, neboť odráží kvalitu společenského klimatu. Cílem této práce je analýza dat trestných činů mladistvých pachatelů s důrazem na věkovou hranici patnáct a čtrnáct let po roce 1990 a dle získaných dat zjistit prospěšnost snížení věkové hranice trestní odpovědnosti, která by vedla k poklesu kriminality mladistvých. Dalším cílem je odhalení příčin těchto selhání a zhodnocení možných strategií řešení s důrazem na prevenci.

Vnímání kriminality mládeže se do podvědomí občanů dostává především působením masmédií (hromadných sdělovacích prostředků), ale také se může stát reálným zážitkem pro každého z nás. Toto téma je aktuální vzhledem k nedávné diskusi na téma snížení věkové hranice trestní odpovědnosti. Děti a především mládež je skupinou, na kterou je zaměřena značná pozornost společnosti. Po roce 1990 dětská kriminalita vzrostla a naše společnost od té doby polemizuje s tím, zda jsou opatření či nástroje pro snížení kriminality dosti účinná a mohou, či napomáhají k jejímu snížení.

Každý člověk by si měl uvědomit, že nejdůležitější v každé společnosti je výchova. Děti páchající trestnou činností jsou ve většině případů ovlivňovány svými rodiči a svým okolím. A hlavně toto se musí v naší společnosti řešit. Tato skutečnost by měla zákonodárce přivést k tomu, že nestačí jen potrestat dětského pachatele, ale hlavně se zabývat tím, proč dětský pachatel spáchal trestný čin a co dětského pachatele vedlo ke spáchání trestného činu. Trest jako důsledek trestného činu u mladistvého pachatele nemůže být konečným řešením tohoto problému. Základním cílem musí být snaha nepřipustit, aby mladistvý vůbec nějaký trestný čin páchal a v případě, že se tak již stalo, vést jej k nápravě za využití všech dostupných prostředků. V kontextu si je třeba

uvědomit, že děti mají svá práva, ale i povinnosti, které by jim měly být vysvětleny a vést je k dodržování základních norem a zákonů.

Především po roce 1990 kriminalita dětí a mládeže zaznamenala velmi bouřlivý nárůst a společnost se potýkala s otázkou jaké opatření či nástroje pro snížení kriminality dětí a mládeže použít. Je to jedno z témat, které vzbuzuje rozporuplnou reakci celé společnosti. V dnešní době je charakteristické, že velké množství trestných činů dětí a mládeže je pácháno ve skupinách. Typickým rysem této trestné činnosti je nedostatečné plánování přípravy deliktu a nepředvídatelné a neadekvátní jednání v průběhu jeho páchání. Převažující skupinou v této trestné činnosti jsou chlapci, děvčata se této trestné činnosti dopouštějí mnohem méně a většinou bez použití násilí. Převážně jsou tyto trestné činy páchány v oblasti majetkové kriminality, s velkým odstupem následuje násilná trestná činnost. V České republice bylo odstartováno množství preventivních programů, které mají zabránit tomuto, pro společnost, nebezpečnému jevu. Položme si otázku, zda jsou správně koordinovány a vyhodnocovány tak, aby bylo možno využít nejúčinnější z nich. Při boji s kriminalitou dětí a mládeže musí být využívány kvalitativně nejhodnotnější preventivní programy s vysokou účinností. Jejich stálým vyhodnocováním a zapojením zpětné vazby z poznatků terénních pracovníků je možné dosáhnout vyšší kvality při využití těchto programů. Dle mého názoru patří kvalitní prevence kriminality mládeže k základním prioritám společnosti s cílem dosáhnout snížení stávajících nepříznivých výsledků.

V průběhu psaní mé bakalářské práce došlo v naší legislativě ke změně. V rámci změny trestního zákoníku probíhaly bouřlivé diskuse. Byl předložen návrh o snížení věkové hranice trestní odpovědnosti. Na toto téma se vedly dlouhé diskuse jak v řadách odborníků, tak v řadách laické veřejnosti. Předmětem sporu o snížení věkové hranice se také stala otázka legitimního pohlavního styku. Dle mého názoru diskuse o tomto problému se stala hlavním důvodem, o který se odpůrci snížení věkové hranice opírali. Je otázkou, zda snížení věkové hranice nemohlo být implementováno pouze u závažných trestných činů.

Od 1. ledna 2010 platí nový trestní zákoník a s tím také souvisí zákon č. 218/2003 Sb. (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Proto chci upozornit, že citované paragrafy z výše zmíněných zákonů jsou uvedeny ještě před touto změnou. Proto v současné době mohou nesouhlasit čísla paragrafů se skutečností. Zákonodárci se na snížení trestní hranice odpovědnosti neshodli a od nového roku i nadále platí věková hranice 15 let.

V současnosti se z médií dovídáme, že otázka trestní odpovědnosti dětí a mládeže by se mohla znovu otevřít. Současná ministryně spravedlnosti naznačila, že by se mohlo uvažovat nad snížením trestní odpovědnosti u vybraných trestných činů.

Úvodem jsou vysvětleny základní termíny v oblasti kriminality včetně kriminality mládeže. Druhá část práce shrnuje kriminalitu dětí a mládeže na poli prevence a represe. Účinná koncepce těchto opatření vyžaduje znalost příčin a podoby kriminálního chování. Poskytne nám analýzu zásadních vlivů na tato selhání. Jedná se zejména o vlivy rodinné, školní, vrstevnických skupin a vlivy dědičné a osobnostní. Třetí část je věnovaná rozboru kriminality dětí a mladistvých s důrazem na věkovou hranici 15 a 14 let z pohledu policejních statistik. V poslední části se zaměříme na potencionální vliv snížení trestní odpovědnosti z 15 na 14 let a zveřejnění výsledků ankety uspořádané mezi žáky 2. stupně základní školy.

1. Kriminalita – vymezení pojmů

1.1. Kriminalita (zločinnost)

Kriminalitu chápeme jako páchaní přestupků či trestných činů osobami, které jsou starší 18 let. V této skupině je třeba rozlišovat mladé dospělé (věkové rozmezí 18-24 let).¹ Kriminalitu můžeme také definovat jako souhrn trestných činů spáchaných na určitém území za určité období.

Kriminalita mladistvých (juvenilní delikvence) se týká věkové kategorie 15 - 18 let. V tomto období dospívání, které je považováno za kritické, se formují hlavní rysy osobnosti. Vliv vrstevníků je velmi silný, vytváří se party. Vytrhnout mladého člověka z takové party je často velmi nesnadné až nemožné. Nejčastější delikty mladistvých jsou:

- násilí proti jednotlivci či skupině
- opilství a výtržnictví
- neoprávněné užívání motorového vozidla
- rozkrádání, vandalismus
- toxikomanie
- prostituce
- gamblerství²

Dětská kriminalita (dětská delikvence, predelikvence, prekriminalita) se týká věkové kategorie dětí do 15 let. Typickým znakem dětské delikvence je skupinovost, malá připravenost i promyšlenost. Jde o činy páchané převážně spontánně, méně často jde o plánované a předem připravené akce. Nežádoucí aktivity těchto jedinců (skupin) jsou směřovány převážně proti majetku, jde i o nežádoucí jednání ve spojení s drogovou závislostí, méně často se pak setkáváme s násilnými činy.³

---

¹ (Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kriminalita>)

² (Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kriminalita>)

³ (Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kriminalita>)

Širší pojem kriminality = „Delikvence“ tj. i činy jinak trestné, které spáchali nezletilci

(osoba mladší 15 let) a osoby trestně neodpovědné pro nepřičetnost. Do pojmu delikvence patří i přestupky.

Negativní společenské jevy (sociálně patologické jevy) nekriminální povahy, tj. jevy, které se negativně odchyľují od norem a hodnot uznávaných společností. Vyznačují se určitou masovostí, trvalostí a rozšířeností ve shodných sociálních podmínkách (sebevražednost, alkoholismus, nealkoholová toxikománie, sexuální promiskuita, rozvodovost).

Spor o rozšíření definice kriminality i o negativní společenské jevy, jedná se o tzv. sociologickou definici, na trestním právu nezávislou. Definují trestný čin jako čin společensky škodlivý a kriminalitou se pak rozumí souhrn těchto jednání.

Pachatelé – tento termín kriminologie chápe šířeji než trestní právo, nejen jako osoby, které se dopustily trestného činu, ale zkoumá i jejich osobnost. Věnuje pozornost i osobám, které nejsou věkem (dětí), nebo stavem vědomí (nepřičetnost) trestně odpovědné. Zabývá se i problematikou osob, které již trest za spáchaný trestný čin odpykaly, ale i potencionálními pachateli trestných činů.

Oběť – člověk, který se stal obětí trestného činu.

Kontrola kriminality – je součástí sociální kontroly. Sociální kontrola si klade za cíl dosáhnout konformity občanů v dané společnosti. K nejdůležitějším subjektům sociální kontroly patří:

Subjekty formální (např. policie, soudy)

Subjekty neformální (rodina, škola, veřejnost)

Interdisciplinární charakter kriminologie vyplývá ze skutečnosti, že s kriminologií úzce souvisejí i další vědní obory.⁴

1.2. Vědní obory

Mezi nejvýznamnější patří:

Trestní právo – vymezující hlavní předmět zkoumání.

Kriminalistika – přinášející poznatky z vyšetřování, které pak využívá k charakteristice pachatele apod.

Penologie – poznatky o účinnosti trestů, vliv výkonu trestu na pachatele.

Sociologie – ze sociologických výzkumů čerpá poznatky pro teorii příčin kriminality, vliv sociálních procesů na kriminalitu.

Psychologie – poznatky psychologie jsou východiskem kriminologických výzkumů zaměřených k osobnosti pachatele.

Soudní (forenzní) psychiatrie – využívá se poznatků o vlivu psychických poruch při páchání trestné činnosti.

Pedagogika – možnosti výchovného ovlivňování pachatele.

Z dalších vědních disciplín lze uvést např. demografii, politologii, etiku, genetiku, matematickou statistiku, přírodní vědy.⁵

---

⁴ (ZAPLETAL, J. a kolektiv: Kriminologie Díl I., Obecná část (třetí upravené vydání), Policejní akademie ČR, katedra kriminologie, Praha 1998)

⁵ (ZAPLETAL, J. a kolektiv: Kriminologie Díl I., Obecná část (třetí upravené vydání), Policejní akademie ČR, katedra kriminologie, Praha 1998)

1.3. Registrovaná kriminalita

Registrovaná kriminalita – údaje získané ze statistiky.

Stav kriminality – vyjadřuje početnost, kvantitativní charakteristiku trestných činů nebo osob, které je spáchaly, v absolutních číslech.

Obecně stav kriminality charakterizuje výskyt a rozsah kriminality (počet jednotek daného souboru, které zaznamenají výskyt trestné činnosti, např. počet registrovaných skutků v České republice za rok 2008).

Na stav kriminality však mají vliv demografické procesy, proto se údaje o stavu kriminality v některých případech přepočítávají na početnost obyvatelstva = INDEX (koeficient) KRIMINALITY.

Index kriminality se konstruuje podle vzorce :

$$I = \frac{\text{počet pachatelů} \\ \text{(nebo trestných činů)}}{\text{počet obyvatel} \\ \text{ve věku od 15 let}} \times 10\,000 \text{ (nebo } 100\,000)$$

Struktura kriminality - je kvalitativní ukazatel, umožňuje poznat jaká je kvalita kriminality na určitém teritoriu, z jakých hlavních druhů a forem trestných činů se skládá, kdo jsou pachatelé trestných činů, jaká je jejich věková struktura, rozdělení podle pohlaví, vzdělání, profese atd.

Pojem územní struktura – na různých teritoriích jinak, různé kriminogenní faktory.

Dynamika kriminality – charakterizuje trestnou činnost v pohybu, změně v určitém konkrétním období na určitém území.

V souvislosti s dynamikou kriminality hovoříme o tendencích nebo trendech kriminality (vzestupná či klesající tendence, trend nebo stagnace).

Kriminalita provází celý společenský vývoj. Znepokojuje jak počtem spáchaných trestných činů, ale i způsobem jejich provedení. S rozvojem nejrůznějších oborů lidské činnosti docházelo i k pronikání kriminality do nových sfér činnosti člověka. Tyto skutečnosti nutně vedou k úvahám o kvalitě vztahu člověka k člověku, jeho hodnotové orientaci a též o vztahu skupin uvnitř společnosti a o faktorech, které tyto vztahy ovlivňují. Před kriminologií vyvstává celá řada otázek, jak ke zjištění příčin a podmínek kriminality, tak i k možnostem její kontroly.

Názory na příčiny a podmínky kriminality procházejí dlouhodobým vývojem, nejsou jednoznačné, protože kriminalita je společenský jev, který je podmíněn mnoha faktory a každé poznání je závislé na získání dostatečného množství kvalitních informací. Působí zpravidla více příčin a trestná činnost jako společenský jev je výsledkem multifaktorového působení příčin.

Za podmínku trestné činnosti pak považujeme zejména situace (okolnosti), které usnadňují příčině její působení. Mezi příčinou a podmínkou je i užší vzájemně zaměnitelný vztah a vztah vzájemně se podmiňující. Tak např. neřešená podmínka kriminality se může stát příčinou (např. nezajištěný objekt) a naopak (např. neúčinný trest může vyvolat recidivní trestnou činnost).

Poznávací proces je závislý jak na samotných nástrojích poznání (např. metody vědy), tak i na stupni a charakteru společenského zájmu o určitou oblast poznání. Při získávání informací o příčinách kriminality nelze vycházet jen z teoretických poznatků, ale též z poznatků a zkušeností získaných v konfrontaci s bezprostřední kriminální realitou. Je proto nutné využívat nejen informací ze statistických evidencí o výskytu kriminality, ale i provádět výzkum.⁶

---

⁶ (ZAPLETAL, J. a kolektiv: Kriminologie Díl II., Zvláštní část (druhé upravené vydání), Policejní akademie ČR, katedra kriminologie, Praha 1996)

1.4. Trestně – právní vymezení pojmu pachatel

„Pachatelem trestného činu je, kdo trestný čin spáchal sám.“

„Byl-li trestný čin spáchán společným jednáním, dvou nebo více osob, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama (spolupachatelé).“

(§ 9 trestního zákona)

„Účastníkem na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu je kdo úmyslně

- a) spáchání trestného činu zosnoval nebo řídil (organizátor),*
- b) navedl jiného k spáchání trestného činu (návodce),*
- c) poskytl jinému pomoc k spáchání trestného činu, zejména opatřením prostředků, odstraněním překážek, radou, utvrzováním v předsevzetí, slibem přispět po trestném činu (pomocník).“*

„Na trestní odpovědnost a trestnost účastníka se užije ustanovení o trestní odpovědnosti a trestnosti pachatele, jestliže tento zákon nestanoví něco jiného.“

(§ 10 trestního zákona)

„Kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný.“

(§ 11 trestního zákona)

„Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“

(§ 12 trestního zákona)

Na základě výše vyjmenovaných paragrafů můžeme pojem pachatel shrnout do užší definice: Pachatel může být pouze osoba fyzická, přičetná, která dosáhla věku 15 let. Pachatel trestného činu je osoba, která svým jednáním naplnila všechny znaky trestného činu.

2. Mladiství pachatelé

S ohledem na budoucí vývoj kriminality je velmi důležité při analýzách kriminality věnovat pozornost kriminalitě mládeže. Je nutné věnovat trvalou pozornost formám a projevům sociálně-patologických jevů u dětí a mladistvých. Tato pozornost nesmí být pouze rázu represivního, ale musí mít spíše podobu pedagogicko-psychologické analýzy.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) definuje :

- 1) mládež – děti mladší 15 let a mladiství
- 2) dítě mladší 15 let – ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného, nedovrší patnáctý rok věku
- 3) mladistvý – ten, kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročí osmnáctý rok věku.⁷

Uplatňuje se zde řada specifík (nedostatek životních zkušeností, schopností správně hodnotit životní situace, sklon k napodobování, tendence dokázat svoji odvahu).

V ustanovení § 89 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. se uvádí, že dítě mladší 15-ti let není trestně odpovědné. Je vycházeno ze skutečností, že tyto osoby nejsou ještě natolik vyspělé, aby chápaly nebezpečnost určitého protiprávního činu.

Pojem provinění – protiprávní čin, trestný čin nebo čin jinak trestný, spáchaný mládeží.⁸

---

⁷ (Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže))

⁸ (Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže))

Tento zákon je platný od 1.1.2004 a umožňuje postavit pachatele před soud bez ohledu na jeho věk, pokud je pachatel schopen chápat smysl soudního jednání. Veřejnost je málo informována o tom, jaké opatření je možné stanovit proti mladistvým pachatelům, protože média informují o skutečnostech, že případ byl odložen z důvodu nízkého věku pachatele. Pokud se tento zákon nevyužívá, tak jak by měl a policisté odkládají případy pro nízký věk pachatele, nesmí se veřejnost divit, že mladí delikventi tohoto využívají. Už jen tato skutečnost budí myšlenku, že se kriminalita dětí musí zákonitě zvyšovat, protože mladiství budou „jejich mladší kolegy“ nabádat k trestné činnosti s tím, že jim se přeci nemůže nic stát. Právě naše zákonodárce a policisty by měl nízký věk pachatele zarážet. Právě oni by se měli ptát nejvíce, proč tomu tak je. Statistiky dokazují, že v posledních letech dětská kriminalita klesá, ale pokud by se na ní kladl větší důraz, mohla by být statisticky zanedbatelná. Tím samozřejmě nemyslím, aby byla porušována práva dítěte. Zákon práva dětí hájí a umožňuje zvláštní zacházení s dětmi a mladistvými. Soudci, příslušníci Policie České republiky, státní zástupci a úředníci Probační a mediační služby, kteří působí v trestních věcech mládeže, musí mít průpravu pro zacházení s mládeží. Zákon také pamatuje na skutečnost, že se mladistvému neukládá trest, je možné mu uložit pouze výchovné opatření, ochranné opatření či trestní opatření.

2.1. Příčiny a podmínky vzniku kriminality mládeže

Kriminalita provází celý společenský vývoj. Znepokojuje jak počtem spáchaných trestných činů, ale i způsobem jejich provedení. S rozvojem nejrůznějších oborů lidské činnosti docházelo i k pronikání kriminalit do nových sfér činnosti člověka. Tyto skutečnosti nutně vedou k úvahám o kvalitě vztahu člověka k člověku, jeho hodnotové orientaci a také o vztahu skupin uvnitř společnosti a o faktorech, které tyto vztahy ovlivňují. Názory na příčiny a podmínky kriminality procházejí dlouhodobým vývojem, nejsou jednoznačné, protože kriminalita je společenský jev, který je podmíněn mnoha faktory a každé poznání je závislé na získání dostatečného množství kvalitních informací.

Při získávání informací o příčinách kriminality nelze vycházet jen z teoretických poznatků, ale také z poznatků a zkušeností získaných v konfrontaci s bezprostřední kriminální realitou. Je proto nutné využívat nejen informací ze statistických evidencí o výskytu kriminality, ale i provádět výzkum.⁹

Příčiny a podmínky trestné činnosti mládeže se od minulosti zásadně neodlišují. Je všeobecně známo, že na každého jedince působí jeho okolí. Pokud se dítě narodí do sociálně slabé, rozvrácené, či problémové rodiny, na jeho výchově se musí zákonitě projevit nedostatky takové výchovy. Děti nemají orientaci v základních normách a hodnotách (co je správné a nesprávné, co se smí a nesmí). Poruchy chování, útoky z domova či výchovných zařízení, bezohlednost, agresivita, záškoláctví, drobné krádeže, projevy násilí jsou jevy, které často vyúsťují za určitých podmínek v kriminální činy. Proto by se tyto příčiny a podmínky měly hledat na počátku a tím je rodina.

2.1.1. Základní příčiny a podmínky delikvence dětí a mladistvých

Nejzávažnější příčiny, které vedou děti a mládež k páchání kriminálních deliktů jsou nedostatky v rodinné a školní výchově, mravní a citové výchově, neznalost v oblasti právního vědomí a také malá nabídka aktivit ve volném čase. Nedostatek životních zkušeností se projevuje častou chybovostí v jednání, zejména v náročných a krizových situacích.

Můžeme rozlišit pět nejčastějších svízelných životních situací:

- situace s nepřiměřenými úkoly a požadavky (velké množství úkolů, na které děti nemají dostatek sil),
- situace problémové (nové úkoly nelze řešit zavedenými postupy, málo zkušeností),
- situace s překážkami (dosažení cíle hroubí překážky, nereálná přání),
- situace konfliktní (střet zájmů, dítě se musí rozhodnout pro jednu věc),

---

⁹ (ŘEHOŘ, J.: Základy kriminologie, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007)

- situace stresové (stres – odpověď organismu na silný podnět, dítě se v náročné situaci neadaptuje, nedojde ke snížení napětí).¹⁰

Z hlediska základních příčin a podmínek delikvence dětí a mladistvých můžeme vyvodit tento závěr:

- děti a mladiství s normálním psychologickým vývojem, u nichž převládají poruchy chování vyvolané nevhodnými vlivy sociálního prostředí,
- děti a mladiství, jejichž delikventní činnost je převážně projevem pubertální a adolescenční nevyrovnanosti,
- děti a mladiství, u nichž se převážně projevují poruchy rozumových schopností,
- děti a mladiství, jejichž delikvence je výrazně ovlivňována psychopatickými poruchami,
- děti a mladiství s výrazným podílem alkoholismu i toxikomanie na vzniku trestné činnosti.¹¹

2.2. Dědičné dispozice a rodinné prostředí

Dědičnost je proces, ve kterém potomek (buňka nebo organismus) získává vlastnosti nebo predispozice k vlastnostem rodičovské buňky nebo organismu. Vlastnosti přenášené do další generace nemusí být zcela totožné s vlastnostmi rodiče. Rozdíly mezi generacemi mohou být dány jednak kombinací vlastností dvou rodičů (pohlavní rozmnožování), ale i v případě přímého přenosu děděných vlastností do následující generace (dělení buněk, nepohlavní rozmnožování) přenos nemusí být a ani nebývá dokonale přesný.¹² Dědičnost má určitý podíl na kriminalitě dětí a mladistvých, protože na základě výzkumů je dokázáno, že většina mladých delikventů má delikventní rodiče. Výzkum potvrdil předpoklad, že dobré sociální zázemí snižuje míru pravděpodobnosti,

¹⁰ (Dostupné z: http://www.zachranny-kruh.cz/kriminalita/priciny_a_podminky_pachani_trestne_cinnosti.html)

¹¹ (Dostupné z: http://referaty_seminarky.cz/kriminalita_mladeze/)

¹² (Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bdi%C4%8Dnost>)

že se dítě bude chovat v rozporu se zákonem, ve srovnání s dítětem, které pochází z rodiny se špatným sociálním postavením rodičů.¹³

Výchova v rodině je základní prevencí kriminality dětí a mládeže. V rodině se vytvářejí počátky poznávání a chápání vztahů mezi členy rodiny jako i vztahy mezi lidmi obecně. U každého jedince se utvářejí názory a morální kvality. Rodině přísluší rozhodující role při výchově plně hodnotného člena společnosti. Jakým člověkem se stane v dospělosti, závisí na jeho dětství, jeho okolí, které ho obklopovalo a kde vyrůstal.

Výchova v rodině nemá a ani nemůže mít soukromý charakter. Plní roli společenské funkce, jako zodpovědné občanské povinnosti. Pokud rodina neplní své funkce, musí to mít vliv na vývoj dětí a případně na počátky kriminálního jednání. Rodiče se snaží svým dětem maximálně ulehčit život, plnit jakákoliv přání, obklopují ho pohodlím a tak z dítěte vychovávají samolibého člověka, který nemá žádnou snahu k dosažení cílů, protože je zvyklý, že mu vše spadne do klína. Rodiny neplnící své funkce mohou způsobit u dítěte vážné psychologické problémy. Tyto problémy se mohou projevit v takové míře, že vytvářejí podmínky pro působení škodlivých vlivů a jak se říká: dítě roste pro kriminál. Proto výchova dětí v rodině žádá, aby byl vytvořen harmonický soulad mezi rodiči a samozřejmě i mezi rodiči a dětmi. Příklad rodičů je totiž nejlepším výchovným prostředkem, který může v každém směru ovlivnit výchovu a tím i formování názorů na život ve společnosti.

Nikomu by neměla být lhostejná výchova dětí. Pokud jsou ve společnosti rodiny, které zanedbávají svou výchovu, nebo v nejhorších případech své děti nevychoávají vůbec, měla by se společnost pozastavit nad tím, proč tomu tak je. Absencí výchovy se vytvářejí v jedinci předpoklady k porušování zákonů, tedy k nerespektování společenských norem. Tito lidé by se měli především potrestat, protože oni jsou vinni za to, že jejich děti spáchaly trestné činy. V mnohých případech sami rodiče nabádají své děti spáchat trestný čin, protože ví moc dobře, že nebudou potrestány. Jak se říká: pravidla jsou od toho, aby se porušovala, ale pokud se to týká chování našich dětí, neměli

---

¹³ (Dostupné z: http://www.vscr.cz/clanky/?cl_id=306)

bychom dopustit, aby se zákony porušovaly s vědomím toho, že naše děti uniknou trestu. Již tato pouhá myšlenka je trestným činem, za který by měli být rodiče potrestáni. Touto otázkou by se měli zabývat naši zákonodárci. Toto by měli řešit jako první, tímto by se měli zabývat ve větší míře, protože je statisticky dokázáno, že děti z neúplných, rozvrácených a sociálně slabších rodin mají větší tendenci uchýlovat se k nezákonnému jednání. Naše společnost by se měla snažit docílit toho, aby takovýchto rodin ubývalo. Také by se měl klást větší důraz na ochranu dětí. Výzkumy ukazují, že zanedbávání, případně týrání dětí v rodinách dramaticky zvyšuje pravděpodobnost, že se dostanou do konfliktu se zákonem. Narůstající násilná trestná činnost mladých lidí je dávana do souvislosti se špatně fungujícími rodinami.¹⁴

Dnešní doba poskytuje dětem a mládeži velkou volnost, vliv rodiny na děti klesá a je nahrazován vlivem médií. Děti mají více informací a více možností k získání informací o nezákonném chování a páčání trestné činnosti. Nejedním příkladem ukazuje na to, že děti zkouší na kamarádech to, co viděly v televizi, nebo si přečetly na internetu. Společnost musí klást větší důraz na vštěpování základních hodnot a norem. V minulosti byl kladen větší důraz na výchovu mládeže. Děti byly nuceny k účasti v mládežnických organizacích (Jiskřička, Pionýr, SSM – Socialistický svaz mládeže). Tím pádem měla společnost větší přehled o volnočasových aktivitách dětí a mládeže a současně mohla tyto aktivity řídit. Společnost kladla i větší důraz na rodinnou výchovu. Pedagogové dělali pravidelné kontroly v sociálně slabších rodinách a v rodinách romské populace. Dohlíželi na rodiče, aby své děti posílali do škol, kde jim bylo poskytnuto vzdělání. Dnešní doba nechává tyto rodiny bez povšimnutí. Možná úplně bez povšimnutí ne, ale větší kontrolu by si tyto rodiny, nebo lépe řečeno, tyto komunity zasloužily.

Výchova v romských rodinách probíhá odlišným způsobem od výchovy v rodinách ostatní české populace. Dětem je ponechávána mnohem větší volnost v jednání, hlavní výchovnou metodou je jistý tlak rodiny, čítající i několik desítek členů, který „nutí“ jednotlivce chovat se určitým akceptovatelným způsobem v rámci té které komunity. Pravidla určující to, co je v rámci komunity

---

¹⁴ (Dostupné z: http://www.vscr.cz/clanky/?cl_id=306)

„možné“, se situaci od situace mění. Chaotické fungování rodin poznamenává jednání dětí, které, chtějí-li něco dosáhnout – získat, jednají buď pragmaticky, nebo nahodile podle principu pokus a omyl. To je také důvod, proč mnoho Romů jedná intuitivně a nedokáže své jednání kontrolovat, ovládat. Většina Romů nedokáže plánovat, předjímat následky svých činů – Romové žijí přítomností, budoucnost pro ně téměř nic neznámá. Důsledky těchto výchovných okolností zásadně poznamenávají dospělý život, v němž absentuje jakákoliv životní strategie, v níž zaujímá důležitou roli například vzdělání. Vlažný vztah ke vzdělání se promítá do laxního přístupu dětí ke školní docházce. Romské děti využívají sebemenších důvodů, proč do školy nejít a to se odráží ve vysokém počtu neomluvených i omluvených vyučovacích hodin. Bohužel, jejich rodiče je v tom svojí nedůsledností, ale i shodnými postoji podporují. V souvislosti se školní docházkou nelze opomenout ještě další problémy, které přímo či nepřímo ovlivňují sociální vývoj dětí a případné odstartování jejich kriminální kariéry. Jde zejména o záškoláctví, povalečství, toxikomanii, vandalismus, šikanu, výtržnictví ve škole i mimo ni. Tyto první projevy sociální patologie vedou v mnoha případech nejen ke kriminalitě, ale zejména k zastavení výchovně vzdělávacího procesu. Prožívání volného času v dětství formuje postoj i k využívání času v dospělosti. Pro děti, které nejsou vedeny k plnění školních i drobných domácích povinností a k zájmové činnosti a které školu prožívají v polobezvědomí a zřetelném nezájmu, se nestrukturovaný volný čas stává časovanou bombou, s jejímiž následky se mohou dříve nebo později setkat.¹⁵

Kromě sociálně nežádoucích jevů se setkáváme s jevy dalšími, takzvaně „normálními“, které patří k běžnému životu, pokud přijdou ve správný čas. To se týká především předčasného sexuálního života a rodičovství. Život dětí sociálně nezralých rodičů, kteří se neumějí nebo ani nechtějí o své děti starat, kdy nezletilé matky v rychlém sledu rodí další děti různých otců, kteří se buď ke svému otcovství neznají, nebo ho ignorují, je od narození poznamenán nedostatkem lásky a potřebné péče. Vyrůstají-li navíc v hygienicky nevhodném prostředí, v němž jsou nepořádek, hádky, násilí, špatná strava a alkoholismus dennodenní realitou, pak nejen že získají naprosto nevhodnou představu o tom,

---

¹⁵ (Dostupné z: <http://ucitelske-listy.ceskaskola.cz/Ucitelskelisty/AR.asp?ARI=103196&CAI=2167>)

jak má fungovat rodina, ale především převzou vzorce chování, které velmi negativně ovlivní jejich osobnostní vývoj a socializaci do širší společnosti.¹⁶

Normy, které formují chování většinové populace, vymezují kriminalitu jako něco, „co se nedělá“ a co je sankcionováno trestním kodexem. Společnost sdílí určité postoje či odsudky, které – pokud nejsou výchovou vypěstovány vnitřní zábrany konat trestnou činnost – regulují lidské chování strachem z trestu a z odsouzení. A nejen to. Strach ze zatčení, vazby, vězení, obava z ostudy a ze ztráty sociální pozice, výrazné zhoršení osobních i rodinných materiálních podmínek a vážné ohrožení stability rodinného života – to vše jsou bariéry, které regulují chování lidí a umožňují jim žít relativně bezpečný život v konsenzu s ostatními členy společenství. Tyto bariéry však v romských komunitách nepůsobí. Mnozí členové těch nejzaostalejších komunit se po celý život dostávají do situací, které lze řešit trestnou činností. Chudobu, absenci vzdělání a nízkou kvalifikační úroveň, nedostatek pracovních příležitostí a často i předsudky okolní společnosti řeší způsobem, který není v jejich okolí neobvyklý a ani odsuzovaný – trestnou činností. Pro Roma nepředstavuje pobyt ve vězení sociální sestup a není to ani ostuda (rodiče i sourozenci byli také někdy zavřeni). Jeho materiální podmínky – strava a bydlení – se často ve vězení nijak podstatně nezmění (možná právě naopak) a ani na materiální podmínky rodiny to nemá vážný vliv. A konečně, jeho rodina ho přece neopustí „jen“ proto, že je zavřený. S tímto konstatováním úzce souvisí jeden z důvodů pro páchání trestné činnosti. To je konflikt mezi rodovými zájmy a zájmy širší společnosti. Nepomoci bratrovi, byť i při trestné činnosti, je pro Roma větší prohřešek než poškodit společnost, které stejně nerozumí a ke které má často z domova vypěstovaný nepřátelský vztah. Nejhorší ovšem je, že páchání trestné činnosti a občasné pobyty ve vězení se stávají integrální součástí modelu chování některých romských rodin. Mnohé romské děti vyrůstají v prostředí, ve kterém se od nejtělejšího dětství dovídají nejen jak se zachovat, jsou-li zatčeny a odsouzeny, ale hlavně, jak beztrestně obcházet zákon. S tímto přístupem pak bezprostředně souvisí i stále častější zneužívání romských dětí

---

¹⁶ (Dostupné z: <http://ucitelske-listy.ceskaskola.cz/Ucitelskelisty/AR.asp?ARI=103196&CAI=2167>)

dospělými k páchání trestné činnosti, k vytipování objektů trestné činnosti a k dalším deklasujícím a demoralizujícím činnostem.¹⁷

2.3. Charakteristika trestné činnosti mládeže

Mezi specifické rysy trestné činnosti mládeže, které je odlišují od trestné činnosti dospělých, je způsob provedení, který je určen stupněm duševního a tělesného vývoje.

Antisociální činnost mladistvých je ve velkém množství případů páchána ve skupinách. Typickým rysem trestné činnosti mladistvých je nedostatečná plánování přípravy deliktu, a také neadekvátnost jejich jednání, což vyplývá na jedné straně z menších životních zkušeností a výrazné snahy dosáhnout vytýčeného cíle, ať už jsou v jakékoli podobě, na druhé straně z neschopnosti odložit uspokojení svých potřeb na pozdější dobu. Dalším agresivním jevem je šikanování, které se často vyskytuje u mladistvých, ale i u dalších věkových skupin mládeže v podmínkách určitých relativně izolovaných prostředí (internáty, nemocnice aj.)

Mladiství bývají poměrně často stíháni pro trestný čin krádeže, který do značné míry vychází ze stejných potřeb jako šikanování či vandalismus. Typickým deliktem mladistvých v oblasti mravnostní delikvence je pohlavní zneužívání.¹⁸

---

¹⁷ (Dostupné z: <http://ucitelske-listy.ceskaskola.cz/Ucitelskelisty/AR.asp?ARI=103196&CAI=2167>)

¹⁸ (Večerka, K., Holas, J., Štěchová, M., Diblíková, S., Neumann, J.: Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, ISBN 80-7338-033-1)

2.3.1. Aspekty kriminality mládeže

Současné aspekty kriminality mládeže lze shrnout následovně :

- děti a mladiství pachatelé se sice dopouštějí omezeného okruhu trestné činnosti, zejména majetkové, ale v tomto omezeném okruhu představují podstatnou část jejich pachatelů,
- přibývá pachatelů z řad dětí
- útoky proti životu, zdraví, svobodě a lidské důstojnosti jsou prováděny se zvyšující se brutalitou,
- pohnutky ke spáchání trestných činů a následky s nimi spojené jsou společensky závažné,
- vysokou společenskou nebezpečnost vykazují skutky spáchané mládeží ve skupinách, ve velkých městech (průmyslových aglomeracích),
- věková hranice pachatelů z řad mládeže se snižuje.¹⁹

2.3.2. Rysy trestné činnosti mládeže

Charakteristickými rysy trestné činnosti mladých lidí jsou:

- nedostatečná plánovitost trestného činu, přispívá k objasnění
- neadekvátnost jejich jednání – neschopnost odložit uspokojení svých potřeb na pozdější dobu, nebo se některých potřeb vzdát,
- nebezpečí tíhnutí k extremistickým hnutím,
- chlubitost svými činy,
- vandalismus,
- šikanování,
- kriminalita bývá páchána pod vlivem možných asociálních či antisociálních módních životních stylů,

---

¹⁹ (ZAPLETAL, J. a kolektiv: Kriminologie Díl II, Zvláštní část (druhé upravené vydání), Policejní akademie ČR, katedra kriminologie, Praha 1996)

- pro mladistvé pachatele je příznačné i dřívější zahájení sexuálního života a promiskuitní životní styl,
- hodnota odcizené věci bývá často neúměrně nízká v porovnání se škodou způsobenou trestným činem,
- nedostatek životních zkušeností,
- trestná činnost mládeže může mít i nádech určitého druhu zábavy či soutěživosti, zaplňování přebytečného volného času, potřeba seberealizace,
- mladí lidé se zapojují do kriminality dospělých a dostávají atraktivní předměty za svou účast na činnosti zločineckých skupin,
- jednání je často revoltou proti světu dospělých,
- náhodnost místa spáchání trestného činu, použití nevhodných nástrojů či potřeb pro získání nebo ukrytí věcí pocházejících z trestné činnosti, nedokonalá konspirace a zahlazení stop,
- mladí lidé se stávají i oběťmi „virtuální reality“, která je jim zprostředkována masmédií a počítačovými hrami,
- mladí lidé mají na svědomí i značnou část požárů a výbuchů,
- podílejí se na anonymních telefonátech, ohlašující fiktivní situaci obecného ohrožení,
- kriminalita je často páchána pod vlivem alkoholu a toxických látek.²⁰

---

²⁰ (ZAPLETAL, J. a kolektiv: Kriminologie Díl II, Zvláštní část (druhé upravené vydání), Policejní akademie ČR, katedra kriminologie, Praha 1996)

3. Trestná činnost mládeže

U mladistvých docházelo od roku 1990 k pravidelnému nárůstu celkového počtu spáchaných trestných činů. Kriminalita mládeže je převážně záležitostí chlapců. Děvčata se trestné činnosti dopouštějí mnohem méně a méně často za použití násilí. Trestná činnost mládeže čím dál více souvisí s lhostejností a neúctou k lidskému životu.

Děti do 18 let se podílejí v porovnání se všemi pachateli na páchání trestné činnosti přibližně ve stejném poměru jako věková skupina mladých dospělých (18 – 24 let). Z kriminologické analýzy typů trestné činnosti vyplynulo zcela jednoznačně, že drtivou většinu kriminality mladistvých lze navíc subsumovat pod trestný čin krádeže podle § 247 tr.zák.

Vybrané trestné činy, kterých se mladiství dopouštějí:

- útok na veřejného činitele podle § 155 tr.zák.
- křivé obvinění podle § 174 tr.zák.
- nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek podle §§ 187 a 188 tr.zák.
- vyhrožování podle § 197a tr.zák.
- šíření poplašné zprávy podle § 199 tr.zák.
- výtržnictví podle § 202 tr.zák.
- poškozování cizích práv podle § 209 tr.zák.
- ublížení na zdraví podle §§ 221 – 222 a 224 tr.zák.
- loupež podle § 234 tr.zák.
- znásilnění podle § 241 tr.zák.
- pohlavní zneužívání podle § 242 tr.zák.
- podvod podle § 250 tr.zák.
- poškozování cizí věci podle §§ 257,257a tr.zák.²¹

---

²¹ (VEČERKA, K., HOLAS, J., ŠTĚCHOVÁ, M., DIBLÍKOVÁ, S., NEUMANN, J.: Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, ISBN 80-7338-033-1)

(Tab.1) Vývoj počtu vyšetřovaných osob - dětí mladších 15 let v ČR a jejich podílu na vyšetřovaných a stíhaných osobách celkem dle vybraných druhů kriminality²²

druh kriminality	2006	%	2007	%	2008	%
vraždy celkem	1	0,5	2	1	4	2,1
úmyslné ublížení na zdraví	131	2,6	140	2,9	119	2,7
násilné činy	555	3,9	537	4	552	4,5
mravnostní činy	73	6,2	80	6,6	84	7,2
krádeže vloupáním do bytů	74	8,8	38	5,1	47	6,7
krádeže vloupáním	746	8,3	632	7,5	563	7
krádeže věcí z automobilů	54	2,6	40	2,1	38	2
krádeže prosté	863	4	582	2,8	550	2,8
majetkové činy	1830	5,2	1410	4,2	1295	4
výtržnictví	82	2,5	108	3,7	83	3,1
ned.výr.a drž.psych.látek a jedů	70	3,1	46	2,3	70	3,8
Celková kriminalita	3027	2,5	2635	2,1	2723	2,2

²² (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2008, Ministerstvo vnitra České republiky)

(Tab.2) Vývoj počtu vyšetřovaných osob - mladistvých v ČR a jejich podílu na vyšetřovaných a stíhaných osobách celkem dle vybraných druhů kriminality²³

druh kriminality	2006	%	2007	%	2008	%
vraždy celkem	4	2,1	11	5,3	7	3,6
loupeže	472	18,5	421	18,5	384	15,8
úmyslné ublížení na zdraví	275	5,4	341	6,9	281	6,4
násilné činy	907	6,4	998	7,5	857	7
mravností činy	151	12,8	169	13,9	146	12,5
krádeže vloupáním do vík.chat	83	10,1	106	13,4	108	14
krádeže vloupáním	1163	13	1115	13,3	1052	13,1
krádeže věcí z automobilů	188	8,9	123	6,4	114	6,1
krádeže prosté	1684	7,8	1551	7,5	1439	7,3
majetkové činy	3088	8,7	2914	8,6	2718	8,3
výtržnictví	177	5,5	203	7	169	6,4
nedovolená vyr.a drž.psych. látek a jedů	174	7,6	119	6	146	6,4
Celková kriminalita	5808	4,7	6322	4,9	6014	4,9

(Tab.3) Vývoj podílu kategorií dětí a mladistvých na celkovém počtu pachatelů 1990-1999²⁴

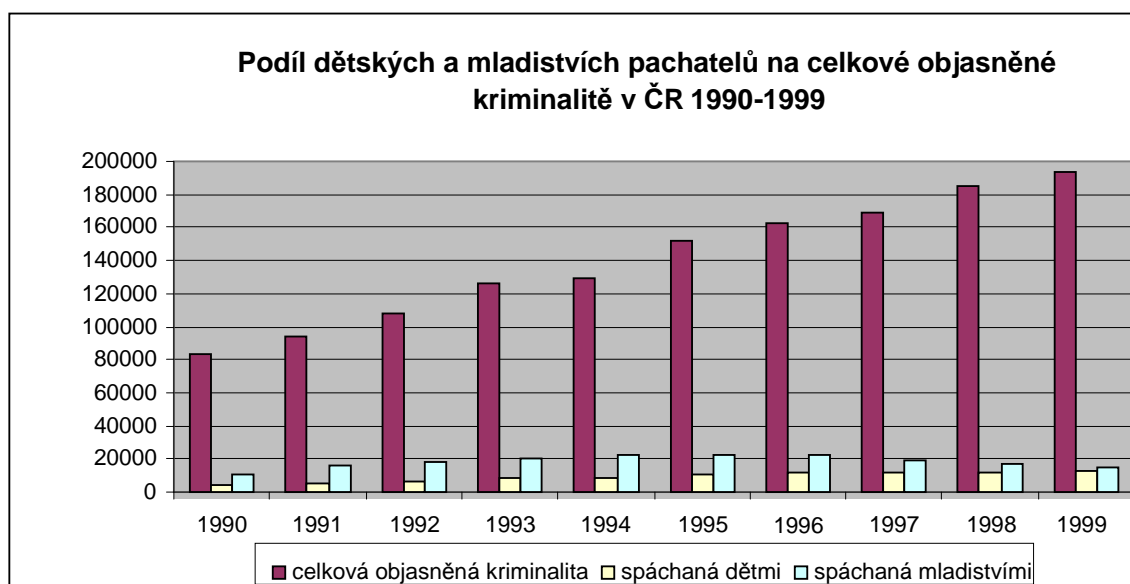
rok	1990	1991	1992	1993	1994
celková objasněná kriminalita	83237	94115	108380	126442	129540
spáchaná dětmi	4091	5805	6911	8074	8053
spáchaná mladistvími	11167	15573	18258	20580	22160
podíl dětí mladších 15 let na obj. TČ v %	4,9	6,2	6,4	6,4	6,2
podíl mladistvých na obj. TČ v %	13,4	16,5	16,8	16,3	17,1

rok	1995	1996	1997	1998	1999
celková objasněná kriminalita	151842	162929	169177	185093	193354
spáchaná dětmi	10322	12059	12086	11999	12464
spáchaná mladistvími	22310	22719	19139	16730	14920
podíl dětí mladších 15 let na obj. TČ v %	6,8	7,4	7,1	6,5	6,4
podíl mladistvých na obj. TČ v %	14,7	13,9	11,3	9,0	7,7

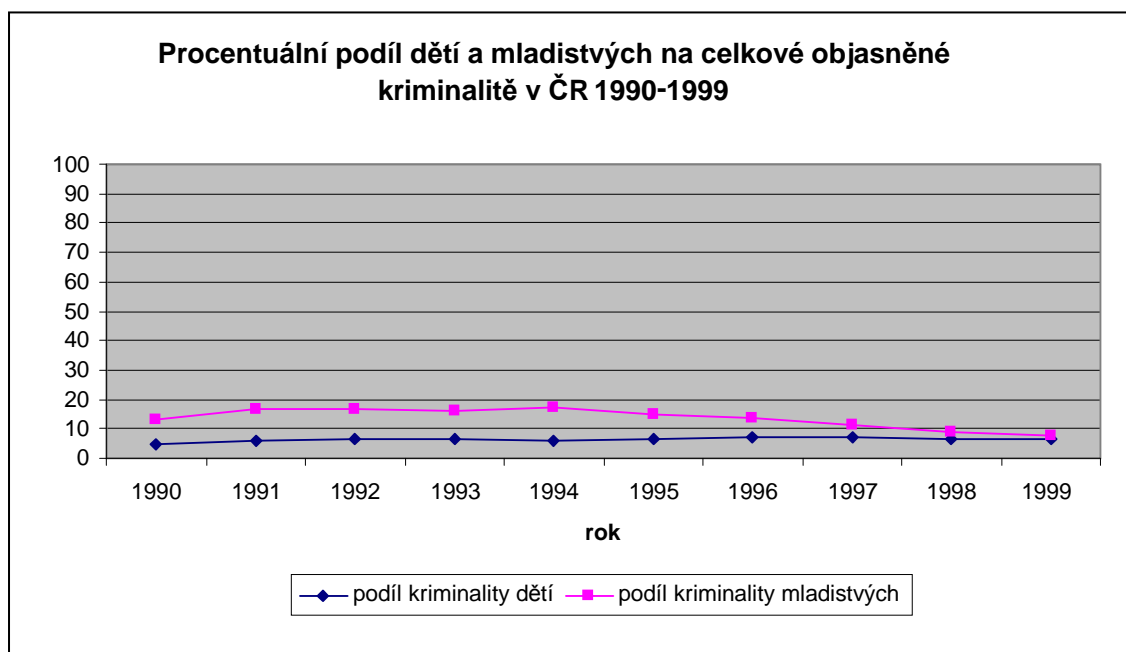
²³ (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2008, Ministerstvo vnitra České republiky)

²⁴ (http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky)

(Graf.1) Podíl dětských a mladistvých pachatelů na celkové objasněné kriminalitě v ČR 1990-1999²⁵

(Graf.2) Procentuální podíl dětí a mládeže na celkové objasněné kriminalitě v ČR 1990-1999 v %²⁶

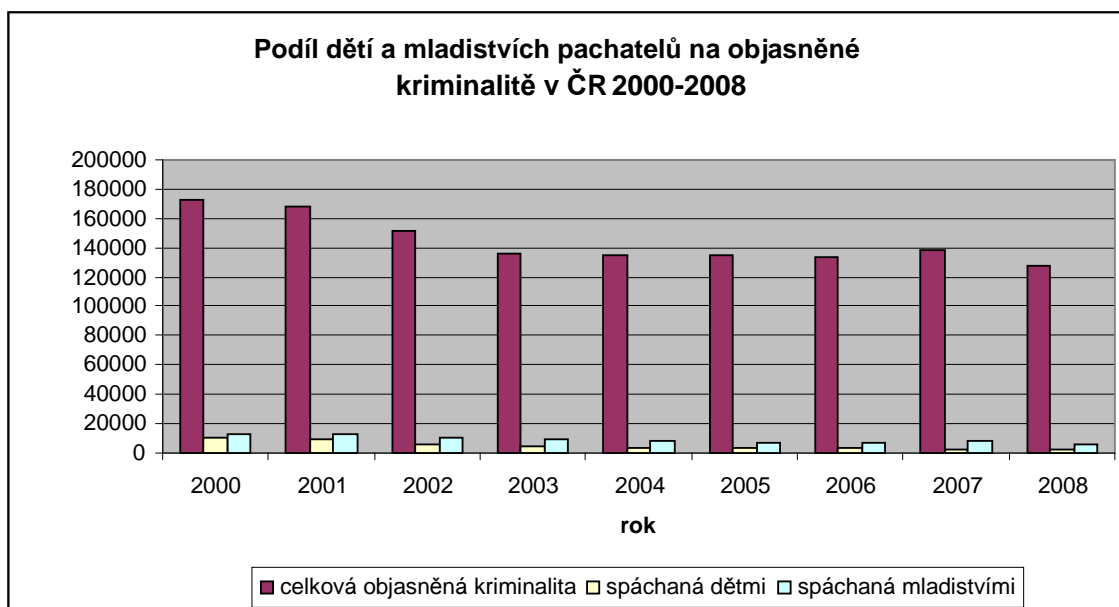
²⁵ (http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky)

²⁶ (http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky)

(Tab.4) Vývoj podílu kategorií dětí a mladistvých na celkovém počtu pachatelů 2000-2008²⁷

rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
celková objasněná kriminalita	172245	167701	151492	135581	134444	135281	133695	138852	127906
spáchaná dětmi	10216	9926	5541	4692	3319	3086	3090	2710	2814
spáchaná mladistvími	13507	12913	10901	9779	7886	7614	7605	8079	6267
podíl dětí mladších 15 let na obj. TČ v %	5,9	5,9	3,7	3,5	2,5	2,3	2,3	2,0	2,2
podíl mladistvých na obj. TČ v %	7,8	7,7	7,2	7,2	5,9	5,6	5,7	5,8	4,9

(Graf.3) Podíl dětských a mladistvých pachatelů na celkové objasněné kriminalitě v ČR 2000 -2008²⁸

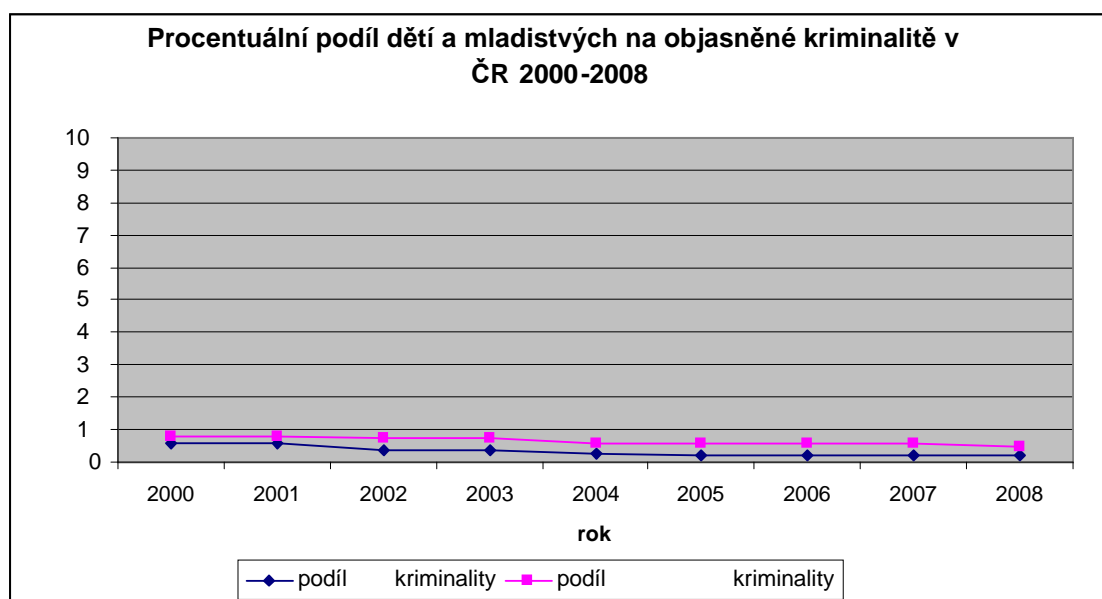

²⁷ (http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky)

²⁸ (http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky)

(Graf.4) Procentuální podíl dětí a mládeže na celkové objasněné kriminalitě v ČR 2000 -2008 v %²⁹

3.1. Mládež z hlediska trestně právního a občansko právního pohledu

Od 1. ledna 2004 nabyl účinnost zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), který upravuje problematiku delikvence mládeže. Smyslem této právní úpravy je komplexně upravit hmotně právní i procesně právní aspekty trestání mladistvých, nově konstituovat systém speciálních soudů mládeže a jasně vymezit účel reakce státu na trestnou činnost mládeže.

²⁹ (http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rocenky_souhrn)

Tento zákon umožňuje nové přístupy v řešení antisociálního jednání mladých lidí. V § 2 výše zmíněného zákona se zdůrazňuje, že projednáváním protiprávních činů dětí mladších 15 let a mladistvých se má sledovat v první řadě to, aby se mladý člověk jednak zdržel dalšího páchání protiprávních činů a podle svých sil a schopností přispěl k nápravě újmy, která vznikla jeho protiprávním činem, jednak – a to zejména – aby si našel společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže tak oproti dřívějšímu pojetí poněkud přesunuje důraz z víceméně represivního pojetí trestního práva na následně preventivní působení na mladé lidi. Zákon prioritně neusiluje o potrestání či izolaci mladého pachatele od společnosti, ale o zastavení jeho nastoupené delikventní dráhy, o vytvoření podmínek pro nápravu a odčinění spáchaných činů a o celkovou restauraci chybných socializačních procesů, které se spolupodílely na jeho aktuální antisocialitě. To vše se má dít především prostředky nesankční povahy, prostředky, které signalizují skutečný zájem společnosti o nápravu a začlenění resocializovaného mladého jedince do pozitivních struktur společnosti. Zákon dává jasně najevo, že právo aplikované na mládež chce vědomě navazovat na obecný propracovaný systém preventivního zacházení s nastupující generací. Ani ve chvíli, kdy se mladistvý nebo dítě do 15 let dopustí činu, na který pamatuje trestní zákon, se tento moment nesmí ztratit ze zřetele.

Účelem zákona pak je dát k dispozici vhodná opatření pro přerušování antisociálního směřování jedince, dát mu možnost nápravy chybných činů a zejména pomoci mu nalézt sebe jako plnohodnotného člena lidského společenství. Už samotná nová terminologie zákona, která nahrazuje termín „trestný čin“ slovem „provinění“, dává najevo, že zákonodárce věří v možnou nápravu pachatele.

Dikce zákona č. 218/2003 Sb. v základních zásadách (§ 3, odst. 3) – mimo jiné – říká, že zvolené opatření „*musí přihlížet k osobnosti toho, komu je ukládáno, včetně jeho věku a rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu, jakož i jeho osobním, rodinným a sociálním poměrům...*“ a v následujícím

odstavci (§ 3, odst. 4) pak upřesňuje, že při zjišťování těchto skutečností mají orgány činné podle tohoto zákona spolupracovat s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Zákon tedy ukládá pracovníkům orgánů ochrany práva nelehkou úlohu, totiž aby při řešení problematiky antisociální činnosti mladých lidí pečlivě hledali taková opatření, která by byla individuálně přizpůsobena situaci a potřebě osob, o jejichž dalším osudu rozhodují.

Přestože zákon č. 218/2003 Sb. platí již několik let, lze v jeho aplikační praxi vysledovat určité rezervy. Není totiž jednoduché vytvořit účinný, plně funkční a propracovaný systém pro nápravu pachatelů z řad mládeže. Ten musí navazovat na jedné straně na systémově založený, obecně aplikovaný preventivní systém ochrany mládeže před asociálním či antisociálním vývojem, na druhé straně se opírat o stabilní multifunkční síť adekvátních výchovných zařízení a odborníků, kteří budou schopni poskytovat soustředěný probační dohled či program, kontrolovat výchovné povinnosti či uložená výchovná omezení atp. Každopádně je však nutné vyhodnocovat účinnost aplikace nového zákona o soudnictví ve věcech mládeže a v další práci se z výsledků poučit.

Dítětem (§ 2) se podle „Zákonu o soudnictví ve věcech mládeže (dále ZSVM)“ rozumí osoba, která v době spáchání trestného činu nedovršila patnáctý rok svého věku a nebude podle zákona trestně odpovědná. Důležité je, že vůči dítěti, které spáchalo čin jinak trestný, zákon umožňuje použít vhodné reakce v podobě opatření směřujících k nápravě i ochraně. Soud bude ukládat takováto opatření v občanském soudním řízení.

Podle platného § 93 ZSVM je tak sice umožněno dětem mladším patnácti let, které se dopustí činu jinak trestného, uložit některá opatření (dohled probačního úředníka, zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče a ochranou výchovu), ale jejich účinnost není zcela dostačující.

Mladistvým (§ 5) se podle ZSVM rozumí ten, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho

nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný³⁰

Odpovědnost mladistvého je třeba posuzovat v každém případě zvlášť, protože dosažení určité věkové hranice neznamena automaticky i dosažení všestranné duševní a fyzické vyspělosti.

U kriminality mládeže se setkáváme s problematikou rychlého dospívání, které se ale neslučuje s jejich psychickou vyzrálostí. Z toho vyplývá, že psychicky nezralí jedinci, kteří mají minimum životních zkušeností, nejsou schopni vhodně využívat svých fyzických předpokladů. To má za následek nekontrolovatelnost svého jednání a následně střet s trestním zákonem.

---

³⁰ (Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže))

4. Analýza stavu kriminality mládeže s důrazem na věkovou hranici 15 let od roku 1990

Podle statistických údajů Policejního prezidia České republiky lze zaznamenat výrazný nárůst počtu objasněných trestných činů, eventuálně činů jinak trestných, spáchaných mládeží zejména v letech 1990–1993. A tento nárůst kulminoval roku 1996. Od roku 1997 u mladistvých a od roku 2000 u dětí mladších 15 let lze sledovat dlouhodobý a poměrně výrazný pokles registrovaných provinění a činů jinak trestných. Obdobný vývoj je patrný u počtů stíhaných mladistvých a dětí mladších 15 let, projednávaných pro činy jinak trestné.

Patrný je rovněž pokles podílu provinění a činů jinak trestných spáchaných mládeží na celkovém počtu objasněných trestných činů. V letech 2006 a 2007 je sice možné sledovat velmi mírný nárůst počtu stíhaných mladistvých, který však nijak dramaticky nemění výše popsany celkově příznivý vývoj registrované kriminality mládeže za posledních osm až deset let. Počet činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let stále výrazně klesá, takže v posledních čtyřech letech je už nižší, než byl roku 1990.

U mladistvých docházelo od roku 1990 k pravidelnému nárůstu celkového počtu spáchaných trestných činů, který kulminoval v roce 1996. V letech 1997 a 1998 došlo k dalšímu snížení a v roce 2002 byl dokonce poprvé počet trestných činů spáchaných mladistvými nižší než v roce 1990.

Převážná většina mladistvých pachatelů páchá delikty v oblasti majetkové kriminality (především krádeže prosté a krádeže vloupáním), s velkým odstupem následuje násilná trestná činnost (zejména loupež a ublížení na zdraví).³¹

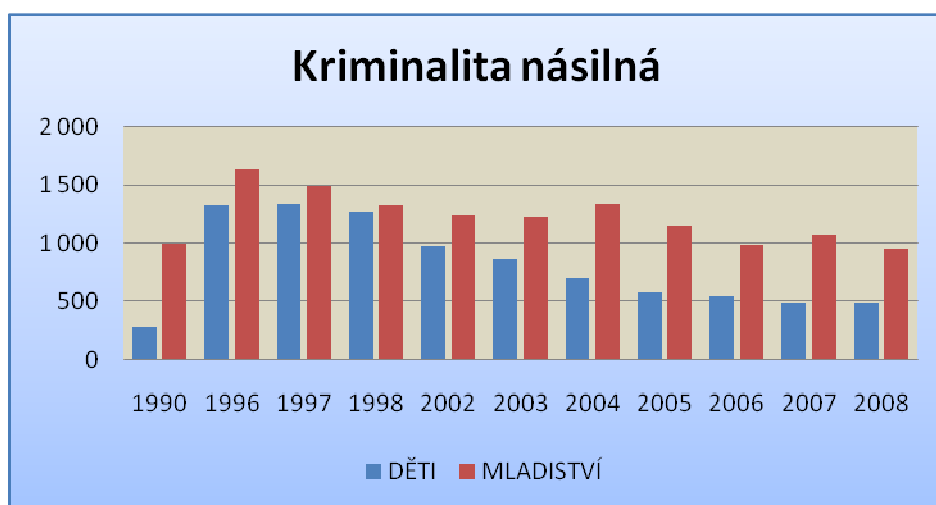
³¹ (VEČERKA, K., HOLAS, J., TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, S., BLATNÍKOVÁ, Š.: Mládež v kriminologické perspektivě, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, ISBN: 978-80-7338-079-3)

(Tab.4) Počet zjištěných, vybraných trestných činů za uvedené roky spáchané dětmi a mladistvými³²

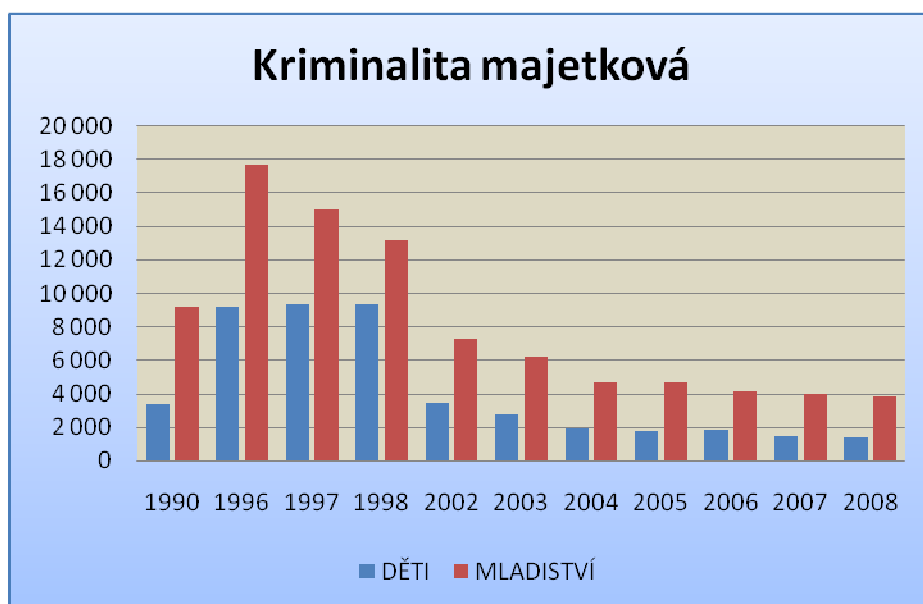
ČR	ROK	DĚTI	MLADISTVÍ
Kriminalita násilná	1990	289	1 003
	1996	1 334	1 640
	1997	1 339	1 497
	1998	1 276	1 334
	2002	982	1 241
	2003	873	1 235
	2004	705	1 341
	2005	581	1 149
	2006	544	990
	2007	498	1 082
2008	499	958	
Kriminalita majetková	1990	3 388	9 174
	1996	9 207	17 703
	1997	9 320	14 992
	1998	9 312	13 165
	2002	3 419	7 294
	2003	2 731	6 229
	2004	1 953	4 701
	2005	1 786	4 643
	2006	1 820	4 159
	2007	1 457	3 966
2008	1 409	3 844	

³² (VEČERKA, K., HOLAS, J., TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, S., BLATNÍKOVÁ, Š.: Mládež v kriminologické perspektivě, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, ISBN: 978-80-7338-079-3)

(Graf.5) Kriminalita násilná páchaná dětmi a mládeží

(Graf.6) Kriminalita majetková páchaná dětmi a mládeží

S klesajícím podílem mladistvých pachatelů se ale vyrovnává podíl dětských pachatelů, v roce 2000 se dokonce děti podílely na majetkové trestné činnosti více.

Kapesní krádeže, vykrádání aut, krádeže jízdních kol, věcí z balkónů, krádeže v obchodech, krádeže v bytech, ve vlastních rodinách, to je doména dětských a mladistvých zlodějů – jednotlivců, ale i skupin. Část trestné činnosti mládeže je organizovaná a to často i skupinami dospělých profesionálních zločinců.

Podíl mládeže na krádežích prostých pozvolna klesá, opačný trend lze vysledovat u krádeží vloupáním, kde se počet mírně zvyšuje či stagnuje. Počet stíhaných mladistvých je u krádeží prostých obecně vyšší než u krádeží vloupáním, je přibližně dvojnásobný. U krádeží vloupáním je od roku 1997 trendem, že dětští pachatelé převyšují pachatele mladistvé.

Počet trestných činů, které spáchaly děti do 15 let, podle údajů Policie České republiky v roce 2008 v Česku oproti roku 2007 vzrostl o několik desítek. Dětské trestné činy navíc bývají promyšlenější než dříve.³³ Struktura provinění mládeže se v posledních letech posunula k závažnějším formám páchaní, které je doprovázeno ničením věcí a brutalitou. Mladiství se dopouštějí majetkových provinění, zejména krádeží. Velká část z nich se řadí do kategorie přestupků (škoda do 5 tis. Kč). Alarmující je rovněž vzestup zjištěných loupeží dětí. Nelze opomenout ani společenskou nebezpečnost jednání mládeže s extremistickým podtextem a drogovou problematiku. Značný podíl mají provinění páchané mladistvými umístěnými v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

V prvním roce účinnosti zákona o soudnictví ve věcech mládeže, v roce 2004, se projevil poměrně výrazný pokles ve všech ukazatelích kriminality mládeže. Stejný trend je zaznamenán v podstatných rysech i v následujících letech.

V přepočtu na 10 tis. dětí v České republice připadalo 19 objasněných trestných činů s pachatelem dítětem (18 v roce 2007, 20 v roce 2005, 30 v roce 2003 a 60 v roce 2001).

---

³³ (www.lidovky.cz)

Nejvyšší podíl pachatelů dětí byl v Moravskoslezském kraji (3,3 %), Pardubickém a Jihočeském kraji (2,9 % v obou), mladistvých v Moravskoslezském kraji (7,4 %), Vysočině (6,7 %) a v Karlovarském kraji (5,9 %).³⁴

5. Prevence kriminality

Kriminalitě nelze v žádném případě čelit pouhým nárůstem represivních prostředků. Bylo uznáno, že samotná hrozba zpříšňující trestní represi (případně přímé uplatnění trestního postihu), nevede k odstranění a často ani k omezení kriminality. Represivní prostředky jsou navíc vysoce ekonomicky náročné a velmi tak zatěžují státní rozpočet. Proč samotná represe neplní očekávaný účel? Osobnostní charakteristiky k vědomému kriminálnímu jednání připravených a odhodlaných lidí jsou v drtivém množství případů takové, že ani nepřipustí myšlenku, že by mohli být při páchání deliktu odhaleni, vypátráni a následně postiženi. Represe je těmito lidmi vnímána jako „problém jiných“. Svou odhalenou a potrestanou delikvenci mají tendenci interpretovat jako trest za tehdejší nešikovnost či malou připravenost (která se již v budoucnu nebude opakovat).³⁵

Trest má význam pouze tehdy, povede-li pachatele ke správnému náhledu na trestnou činnost a v budoucnu se vyvarovat toho, co jej ke kriminalitě přivedlo. Trest nesmí být pouhá odplata, ale hlavně jako prostředek získání náhledu na předchozí život a nácvikem života budoucího. Prevence se nesnaží o nic jiného než o vedení jedinců či skupin k přijetí a k respektování společenských norem a hodnot. Dobře vedená preventivní práce je účinným prostředkem ke snižování kriminality a dalších nežádoucích jevů ve společnosti. Prevence je důležitým

---

³⁴ (Statistická ročenka, Ministerstvo vnitra České republiky)

³⁵ (VEČERKA, K., HOLAS, J.: Úspěšnost preventivní práce (Zamyšlení nad problematikou vyhodnocování preventivních programů), Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2001, ISBN 80-86008-95-9)

činitelem rozvoje společnosti založené na právu, spravedlnosti a respektu k druhým.³⁶

Prevence kriminality je definována jako ofenzivní strategie boje s trestnou činností. Na rozdíl od represivních metod, koncipovaných zejména v rámci trestní politiky, využívá především metod nerepresivních, na nichž se podílí široká škála veřejných institucí, i soukromých subjektů. Cílem preventivní politiky je snížení míry a závažnosti trestné činnosti a zvýšení pocitu bezpečnosti občanů. Myšlenou prevence je, aby se kriminální delikty spíše nestávaly, než aby je bylo nutno dodatečně trestat a napravit.

V minulosti byla preventivní teorie spojována zejména s tzv. tradiční kriminalitou (majetkovou, násilnou a mravností), v současné době se její pojetí významně rozšiřuje.

Výrazně se také zvýšilo povědomí veřejnosti o legálních metodách ochrany před trestnou činností a informovanost občanů o preventivních aktivitách. Prevence kriminality se ve městech a obcích stala srozumitelným pojmem a na komunální úrovni má velkou odezvu. Na tom má zásluhu především cílená mediální politika Ministerstva vnitra, preventivně informační činnost Policie České republiky a medializace preventivních aktivit samosprávnými orgány měst.

Aktivity Ministerstva vnitra se soustředily také na spolupráci s resorty práce a sociálních věcí, spravedlnosti, školství, zdravotnictví v rámci meziresortní pracovní skupiny k transformaci systému péče o ohrožené děti.

Ministerstvo vnitra – zaměřuje se především na projekty ke snižování trestní činnosti mládeže na místní úrovni, na zkvalitňování práce policie na úseku odhalování trestní činnosti mládeže a spáchané mládeži.

---

³⁶ (VEČERKA, K., HOLAS, J.: Úspěšnost preventivní práce (Zamyšlení nad problematikou vyhodnocování preventivních programů), Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2001, ISBN 80-86008-95-9)

Ministerstvo práce a sociálních věcí – činnost se soustředí zejména na zlepšování a rozšiřování standardní sociální práce. Je to sociální práce s dětmi a mladými lidmi z rizikových prostředí nebo již s těmi, kteří vykazují znaky delikventních jednání.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – orientuje se na zkvalitnění výchovného působení školy na mládež a děti. Především se zaměřuje na rozvoj primární prevence sociálně patologických jevů na školách. Byl vytvořen tzv. Minimální preventivní program, který je závazný pro každou školu a školské zařízení a jeho kontrola podléhá České školské inspekci.

Hlavní aktivity Minimálního preventivního programu:

- odpovědnost za systematické vzdělávání metodika prevence
- zavádění etické a právní výchovy
- výchova ke zdravému životnímu stylu
- vytváření podmínek pro smysluplné využití volného času dětí a mládeže
- spolupráce s rodiči, poskytování poradenských služeb žákům a rodičům

Ministerstvo zdravotnictví – podporuje preventivní zdravotní programy týkající se prevence kriminality mládeže, uskutečňování léčebných programů pro děti a dospívající závislých na návykových látkách.

Mnohé programy prevence kriminality mládeže vycházejí z konceptu společenské kontroly. Hlubší zkoumání společenské kontroly by tak mělo poskytnout lepší náhled do plánování prevence.

Jestliže bychom měli odpovědět na otázku, co je obecným cílem preventivní práce, mohli bychom asi odpovědět, že je to udržení členů společnosti v rámci dohodnutých norem a hodnot a to za použití prostředků především nesankční povahy. Prevence má tedy cíleně usilovat o to, aby nedošlo k závažnějším narušením nejdůležitějších společenských regulativů. Mezi ně na prvním místě patří normy trestního práva hmotného.

Prevence usiluje o to, aby se vysvětlila nutnost a potřebnost podřízení se určitým standardům společenské etiky. U jedince svými projekty usiluje o internalizaci potřeby stát se „řádným“ občanem a odmítnutí delikventních a asociálních vzorců chování.³⁷

5.1. Programy prevence, které jsou zřízeny pro mladistvé

Mezi nejužívanější aktivity primární prevence patří budování malých lokálních sportovišť, jako jsou hřiště pro míčové hry, streetballové koše, stoly pro stolní tenis a podobně. Dostatek těchto nízkoprahových sportovišť ve městech je důležitým faktorem pro kvalitní trávení volného času dětmi a mládeží. Velký význam těchto neformálních sportovišť lze spatřovat v tom, že mají schopnost zaujmout tu část mládeže, která z různých důvodů neparticipuje na organizovaných sportovních aktivitách. Právě mladí lidé, nenacházející cestu do sportovních oddílů a podobných organizací jsou totiž často příslušníky rizikových skupin mládeže, pro které se vžil označení „děti ulice“. Tito jedinci jsou zvýšeně ohroženi sociálními patologiemi různých typů a prosociální trávení volného času je základní podmínkou pro udržení jejich chování ve společensky aprobovatelných mezích.

Sportovní vyžití vyplňuje nestrukturovaný volný čas městské mládeže, který by jinak mohl být věnován nežádoucím činnostem. Je to ventil k vybití energie, nahromaděné během sezení ve školních lavicích, především u kolektivních sportů navíc dochází k odreagování agrese. Na takovýchto místech se shromažďuje potenciálně ohrožená mládež, na kterou je možno působit prostřednictvím sociální práce. Existence nízkoprahových sportovních pláček je o to významnější, že je tělovýchova příliš zaměřena na výkonnostní a vrcholový sport. Sportovní kluby se orientují pouze na nadané děti a členství v nich je

---

³⁷ (CEJP, M., HAVRDA, M., HOPE, T., SCHEINOST, M., VEČERKA, K.: Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže, Centrum pro veřejnou politiku, 2007)

často i finančně náročné. Tím jsou diskvalifikovány děti ze sociálně slabších rodin.³⁸

Z hlediska prevence jsou důležité takové sportovní aktivity, které pravidelně vážou přebytečný volný čas dětí a mládeže a umožňují jim kontakt s vrstevníky. Učí je odpovědnosti, zdravému životnímu stylu a dodržování elementárních zásad životosprávy, podřízení se pravidlům hry a zásadám fair play, zvládnutí emocí, hodnocení svých schopností, motivují je k rozvoji dovedností a zdravé soutěživosti.³⁹

Zásadní význam má především dobré umístění sportovního plácku. Musí se nacházet v místech přirozené koncentrace dětí, především na sídlištích, v obytných centrech měst, nebo v blízkosti škol. Plácky by měly být volně přístupné. Především by však „na ně mělo být vidět“, aby tak byla zajištěna přirozená kontrola místa. Kontrola místa by se měla udržovat i nutnou sociální asistencí prostřednictvím terénního pracovníka. Ten by měl systematicky a nenásilně intervenovat u problematických návštěvníků areálu a zároveň by se staral o dodržování základních pravidel a u nebezpečnějších typů aktivit zajišťoval bezpečnostní dohled (např. cvičné horolezecké stěny).⁴⁰

Tento druh programu prevence kriminality mládeže si jistě vyžaduje značné finanční prostředky. Tyto nízkoprahové sportoviště se musí udržovat v dobrém technickém i estetickém stavu. Ve zdevastovaném prostředí je prevence zcela neúčinná. Město by si mělo na údržbu těchto hřišť vyčlenit prostředky, nebo do údržby zapojit i občany vykonávající tresty obecně prospěšných prací. Do úklidových prací by se měly zapojit i děti, které plácky navštěvují. Vzbudil by se tím u nich pocit, že se musí o „své“ hřiště starat a udržovat ho. Také by se mělo myslet na to, že takto přístupná a vybavená místa přitahují vandaly, kteří demolují a ničí zařízení. Proto by se tato místa měla ve večerních hodinách

---

³⁸ (VEČERKA, K., HOLAS, J.: Úspěšnost preventivní práce (Zamyšlení nad problematikou vyhodnocování preventivních programů), Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2001, ISBN 80-86008-95-9)

³⁹ (CEJP, M., HAVRDA, M., HOPE, T., SCHEINOST, M., VEČERKA, K.: Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže, Centrum pro veřejnou politiku, 2007)

⁴⁰ (VEČERKA, K., HOLAS, J.: Úspěšnost preventivní práce (Zamyšlení nad problematikou vyhodnocování preventivních programů), Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2001, ISBN 80-86008-95-9)

nebo po skončení provozu kontrolovat městskou policií (zvýšené hlídky, obchůzky).

Výstavba těchto sportovišť je jednou z nejviditelnějších prevencí či preventivních aktivit, jejímž prostřednictvím se řada občanů dozví o existenci programu prevence kriminality ve městech a proto je kladně přijímána i občany.

Velký význam zde má také působení školy. Ta má možnost v rámci hodin tělesné výchovy předat mladým lidem představu o základních typech sportu a jejich pravidel. V posledních letech se také klade velký důraz na otevírání školních hřišť v době mimo vyučování. Prostory kolem škol se tak stávají důležitým místem shromažďování mládeže a tím se otevírají možnosti jejich pozitivního ovlivňování v mimoškolním čase.

Programy vzdělávací, umělecké a zájmové

Je prokázáno, že trestnou činnost páchají mladiství s nedostatkem vzdělání, s nezájmem o tvořivé, zájmové a umělecké činnosti. Dle výzkumu je zřejmé, že tito mladí pachatelé pocházejí z nepodnětného rodinného zázemí, ve školních dovednostech nejsou úspěšní. Důsledkem tohoto stavu je pak nedostatečná kvalifikovanost mladých lidí a nemotivovanost, což se projevuje v jejich nedostatečné saturaci materiálních potřeb. Takovýto mladý člověk má tendenci zapojovat se do různé závažné majetkové trestné činnosti.

Preventivní programy se snaží zajistit úspěšnost mládeže přímo ve školní výuce. Volí se různé motivační prostředky a individuální přístup ve výuce. Na školách se začínají vyskytovat pedagogičtí asistenti, kteří pomáhají pomalejším žákům či žákům z etnických minorit zvládnout látku.

Snahou těchto programů je nejen zabránit vzniku pocitu školní neúspěšnosti dítěte, ale také nepřipustit, aby dítě neabsolvovalo základní vzdělání (nápomocni jsou výchovný poradce, školní psycholog či pedagogicko-psychologická poradna).

Programy informační

Tyto programy vycházejí z ideje, že problémy mladých lidí vyplývají z chybějící či špatné informovanosti. Proto jsou organizovány nejrůznější propagační a osvětové akce, které se zaměřují zejména na varování před rizikovými způsoby chování.

Důležitou oblastí informačních programů je poučování o právním řádu, jak se nestát obětí trestného činu a v případě, že se obětí trestného činu stanou, jaké mají možnosti postupu při řešení této obtížné životní situace.

Programy resocializační

I přes značnou snahu zabránit mladistvým v páchání trestné činnosti, dochází mnohdy v jejich výchově k základnímu nezdaru. Rodiče a vychovatelé v těchto případech hledají účinné preventivní programy, které by byly schopné zvrátit nepříznivý vývoj. Na řadu přicházejí konzultace s poradnami, linkami důvěry či jinými krizovými pracovišti.

Neopomenutelné místo v práci s ohroženou mládeží mají střediska výchovné péče a soudem monitorované aktivity Probační a mediační služby České republiky. Všechna tato zařízení více či méně usilují o to, aby zachytila jedince v aktuální krizi, aby mu ji pomohla překonat a postupně jej zařadila (pokud možno) do normálních sociálních vazeb. Odborníci sledují komunikaci mezi ohroženým mladým člověkem a jeho sociálním okolím (zejména rodinou), využívají videonahrávek interakcí, provádějí dodatečný rozbor těchto situací a učí zúčastněné novým způsobům komunikace. Využívají se též různé formy komunitní práce a psychoterapeutických postupů.⁴¹

V roce 2008 proběhla pilotní školení pro pracovníky Probační a mediační služby ČR ve všech oblastech nově vyvíjeného systému dalšího vzdělávání,

---

⁴¹ (CEJP, M., HAVRDA, M., HOPE, T., SCHEINOST, M., VEČERKA, K.: Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže, Centrum pro veřejnou politiku, 2007)

který je zaměřen na posilování a prohlubování specializace pro práci s mládeží.⁴²

V oblasti prevence nelze dovolit nechat vývoj a výchovu mládeže bez potřebného ovlivňování, usměrňování a řízení. Současná rozhodnutí a výchova se nám projeví až za několik let a pozdější náprava je již málo účinná a přináší se sebou nemalé náklady.

Prevence by měla vždy předcházet represí, i když hmatatelné výsledky se nám projeví vždy později, než by se objevily výsledky represivní činnosti. V rámci státního systému péče o delikventní mládež i mimo něj existuje a dále vzniká celá řada institucí, zařízení a organizací, které se zabývají kriminálně rizikovou mládeží. Těmito institucemi rozumíme takové, které s rizikovými skupinami dětí a mladistvých pracují. Činnost řady nevládních organizací je dotována ze státního rozpočtu. Dále je na úrovni okresní, krajské i celostátní vytvářena síť kriminalistů specializovaných na vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži. Podobní specialisté začínají působit i při úřadech vyšetřování. To lze ostatně doložit trendy, které dokumentují statistiky trestné činnosti. Současný systém péče o delikventní mládež v mnoha ohledech selhává. Umožňuje propad tisíců dětských a mladistvých delikventů mimo něj. Spíše než moderních sociálních metod zaměřujících se na posílení klientových schopností vyrovnávat se přijatelným způsobem s rizikovými situacemi přetrvává administrativně represivní přístup sociální práce. Netvoří ucelený komplex, ale soustavu mezi sebou nekomunikujících subjektů. Většina institucí se zaměřuje na řešení konkrétních událostí bez návaznosti na minulost či budoucnost klienta. Existující systém je drahý, neefektivní a koncepčně nevyhraněný.

Terénní sociální pracovníci, kteří se zaměřují na sociální intervenci ve vztahu k dětem a k mládeži, pracují při okresních, městských a magistrátních úřadech.

---

⁴² (Dostupné z: <http://www.spj.cz/index.php?page=14>)

Mimo systém státní správy a samosprávy působí stovky nevládních a charitativních organizací. Buduje se systém prevence kriminality, jehož těžiště spočívá na místní úrovni. Prioritou preventivních strategií na všech úrovních je prevence kriminality dětí a mladistvých. Stát každoročně věnuje na prevenci kriminality a dalších sociálně patologických jevů značné finanční prostředky. Připravuje se řada důležitých zákonů, včetně rekodifikace trestního práva, které mohou zásadním způsobem ovlivnit přístup ke kriminálně rizikovým i delikventním dětem a mladistvým. Odborníci, kteří se problematikou predelikventní a delikventní mládeže zabývají, naléhavě požadují systémové řešení současné situace, včetně ofenzivního zavádění moderních intervenčních a nápravných metod do sociální práce s delikventní mládeží.

Kriminalita dětí a mladistvých je obecně vnímána jako negativní sociální jev, nikoliv jako množina individuálních trestných činů, z nichž každý má svého pachatele a svojí oběť, svoji příčinu a následek. Justiční systém využívá ve vztahu k mladistvým pachatelům chudý rejstřík trestů s minimální mírou využití alternativních opatření. V zásadě neexistují funkční instituce, které by nad plněním alternativních opatření uskutečňovaly dohled.

Preventivní a represivní instituce - justiční, státní, samosprávné i nevládní nejsou systémově propojeny, a tak nejsou schopné zajistit odbornou práci s kriminálně rizikovými jedinci a jejich rodinami. Problémem je nedostatečná odbornost a stabilizace výkonných pracovníků a koncepční nevyhraněnost jednotlivých institucí a profesí v rámci systému péče o predelikventní a delikventní mládež. Možnosti stávajícího systému péče o delikventní mládež jsou využívány nedostatečně, neinvenčně a nekoordinovaně. Nedořešena je situace mezi institucemi, které se zabývají rizikovými jedinci o stanovení optimální míry mezi ochranou osobních dat a potřebou výměny informací. Nedostatečně jsou využívány existující legislativní podmínky pro postih rodičů ve vztahu k delikventní činnosti jejich dětí. Aktuálně však lze konstatovat, že ačkoliv počet specializovaných institucí pro práci s rizikovými jedinci i výdaje

vynakládané na jejich provoz roste, je evidentní, že úměrně tomu neroste jejich úspěšnost a efektivita.⁴³

5.2. Alternativní tresty pro mládež

Alternativní tresty byly z počátku chápány jako tresty nahrazující trest odnětí svobody. Trest vězení je velmi často spojován s negativním vlivem prostředí na odsouzené a jejich bezprostřední budoucnost po propuštění. Toto negativní ovlivnění je patrné nejen u odsouzených s dlouhodobými tresty, ale i během krátkodobých trestů a po nich. Pobyť ve vězení je v mnoha případech spojen se ztrátou odpovědnosti odsouzeného za sebe samého a za svoje chování. Propuštěný vězeň, který není schopen začlenit se do nekriminálního prostředí, vyhledává takový typ prostředí, který zná a v němž se umí pohybovat – kriminální prostředí.

Zvláštní úprava trestní odpovědnosti a trestání mladistvých je nutná a je výrazem zvláštní péče, kterou společnost věnuje mládeži. Musíme si uvědomit, že mladí lidé jsou daleko více náchylnější k ovlivnění ze strany jiných osob. A tak, když se budeme snažit co nejvíc mladých delikventů zavírat do věznic, tak docílíme pouze toho, že když budou opouštět věznice po vykonání uloženého trestu, tak nebudou ve většině případů kladně převychováni, ale budou vyškoleni staršími spoluvězni jak páchat trestnou činnost. Ne nadarmo se říká, že kriminál je pro mladého delikventa vysoká škola. Proto by se společnost měla zaměřit na prvořadý úkol u provinění mládeže, že následkem provinění není trest, ale opatření, které sice také obsahuje prvky újmy a omezení, ale jeho hlavní náplň představuje aktivní zacházení a výchovná působení na dospívající jedince.

---

⁴³(Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/navrh-systemoveho-pristupu-k-peci-o-detske-a-mladiste-delikventy-rozbor-situace-v-oblasti-peci-o-delikventi-mladez.aspx?q=cHJuPTE%3d>)

Účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházet dalšímu páchaní provinění.⁴⁴

Od roku 1996 jsou v České republice zavedeny tresty obecně prospěšných prací. Ty představují nové, účinnější sankce současné trestní politiky. Namísto výkonu trestu odnětí svobody jako odplaty za spáchaný trestní čin přináší obecně prospěšné práce možnost nápravy a odčinění způsobených škod prostřednictvím práce ve prospěch obce – jako oblast poškozená trestnou činností. Odsouzený je povinen odpracovat soudem stanovený počet hodin (mladiství 50 až 200 hodin) v místě svého bydliště. Práci musí odsouzený udělat ve svém volném čase - tj. vedle povinné školní docházky – osobně, bezplatně a nejpozději do jednoho roku od nařízení trestu soudem. Není-li trest obecně prospěšných prací řádně a v určeném časovém období vykonán nebo se odsouzený dopustí dalšího trestného činu, soud může rozhodnout o přeměně trestu obecně prospěšných prací. Za každé dvě hodiny nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá jeden den odnětí svobody. V současnosti však česká justice čelí závažným problémům, které se k výkonu tohoto trestu vážou. Obecně prospěšné práce jsou ale i na druhou stranu odmítány. Důvodů je hned několik. Obecně prospěšné práce se ukládají lidem, kteří jsou nespolehliví, recidivistům, lidem, kteří ztratili pracovní návyky, lidem, kteří jsou závislí na alkoholu či drogách, nebo lidem, jejichž zdravotní stav neumožňuje výkon tohoto trestu.

Druhy postihů mladistvých pachatelů:

Postih mladistvých pachatelů a řízení proti nim je zapracováno do trestního kodexu ve formě zvláštních ustanovení.

- a) vazba – mladistvý může být vzat do vazby (ve zvláštních věznicích) pouze v případě, že nelze účelu vazby dosáhnout jinak (upraveno zákonem č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby),

---

⁴⁴ (Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže)

- b) ochranná výchova – jedná se o druh ochranného opatření a to trvá, dokud to vyžaduje její účel, maximálně do věku 19 let, povinně se ochranná výchova uloží, pokud se dopustil dětský pachatel takového trestného činu, za který trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu, soud může také nařídit ochrannou výchovu osobě mladší 15 let, která spáchala trestný čin, který by jinak byl trestným činem,
- c) výkon trestu odnětí svobody u mladistvých – tato forma trestu je upravena v zákoně č. 59/1965 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, trest je stejně jako v případě vazby vykonáván ve zvláštních věznicích,
- d) alternativní opatření v rámci trestního řízení:
- institut podmíněného zastavení trestního stíhání (zákon č. 292/1993 Sb.)
  - obecně prospěšné práce a procesní institut narovnání (zákon č. 152/1995 Sb.)
  - podmíněné upuštění od potrestání s dohledem a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem (zákon č. 253/1997 Sb.)⁴⁵

---

⁴⁵ (Dostupné z: www.pmscr.cz/scripts/aktuality)

6. Snížení hranice trestní odpovědnosti

Otázka snížení hranice trestní odpovědnosti mládeže je ožehavým tématem nejen v České republice. V roce 1989 došlo u nás ke změnám ve společnosti a tyto změny se musely projevit na vzrůstu kriminality obecně, ale i na vývoji kriminality mládeže. Diskuse ohledně snížení hranice trestní odpovědnosti probíhaly již v souvislosti se zákonem č. 218/2003 Sb., který jsem již zmiňovala výše. Na toto téma ostře reagují i úřady na ochranu dětí (Výbor OSN pro práva dítěte, Dětský fond OSN – UNICEF), které apelovaly na Českou republiku, aby zákon o snížení hranice trestní odpovědnosti mládeže nebyl schválen a hranice byla zachována na věku 15 let. I když hranice trestní odpovědnosti se v evropských zemích liší.

Mezi zeměmi EU panuje největší shoda v otázce horní věkové hranice, kdy se systém soudnictví ve věcech mládeže uplatňuje ve všech případech do věkové hranice 18 let, i když některé země umožňují jeho použití v různé míře a v závislosti na okolnostech případu i v případech mladých osob do 21 let věku (Rakousko, Německo, Řecko, Itálie, Nizozemsko a Portugalsko). Větší rozdíly panují ohledně spodní věkové hranice trestní odpovědnosti: 7 let v Irsku; 8 let v Řecku a Skotsku; 10 let v Anglii, Walesu a Francii; 12 let v Nizozemsku a Portugalsku; 13 let v Polsku; 14 let v Rakousku, Estonsku, Německu, Maďarsku, Itálii, Lotyšsku, Litvě, Slovinsku a Španělsku; 15 let v České republice, Dánsku, Finsku, Slovensku a Švédsku a 16 let v Belgii. Je však třeba mít na paměti, že v mnoha případech, zejména vůči osobám ve věku od 7 do 13 - 15 let, nemají příslušná opatření ve skutečnosti trestněprávní charakter nebo jsou méně přísná než ta opatření, která jsou uplatňována vůči osobám ve věku od 13 - 15 do 18 - 21 let, přičemž je v mnoha případech zcela vyloučeno umístění v příslušných zařízeních určených pro výkon odnětí svobody.⁴⁶

Zákon č. 218/2003 Sb. reflektuje skutečnost, že stupeň rozumové a mravní vyspělosti, zejména okolo 15 let věku, je u jednotlivých mladistvých velmi rozdílný. Tato koncepce trestní odpovědnosti (tzv. trestní odpovědnosti

---

⁴⁶ (Stanovisko EHSV k prevenci kriminality mládeže, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, vydavatelství KUFR 2007, ISBN 978-80-7338-060-1)

relativní) je kromě dovršení stanoveného věku v době spáchání trestného činu podmíněna i dosažením určité míry mravní a rozumové vyspělosti. Proto stanoví, že „*mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný*“ (§ 5 odst. 1 ZSVM). Znamená to, že mladistvý je trestně odpovědný pouze tehdy, pokud dosáhl takového stupně vývoje po stránce intelektuální (schopnost rozpoznávací) a po stránce mravní (schopnost určovací), jaký je obvyklý u jeho vrstevníků a umožňoval mu rozpoznat protiprávnost svého jednání a podle toho toto jednání usměrnit.⁴⁷

Část veřejnosti se přiklání k nižšímu, nebo dokonce k co nejnižšímu věku trestní odpovědnosti. Je to logické – vinu má následovat trest. Tento fakt patří k základním principům spravedlnosti. Snížení hranice trestní odpovědnosti na 14 let se z tohoto pohledu jeví jako opodstatněné. Na druhé straně však stojí odpůrci tohoto kroku. Jejich hlavním argumentem je zejména nesouhlas se snížením hranice věku „legálního“ pohlavního styku, který jde se snížením hranice trestní odpovědnosti ruku v ruce. Většina odborníků podporuje komplexnější řešení a přiklání se k názoru, že samotné snížení věkové hranice trestní odpovědnosti problém stejně neřeší.

Co si vlastně od snížení hranice trestní odpovědnosti slibujeme? Zarážející je, že na to se už nikdo neptá. Trest sám o sobě totiž ještě není řešením. V současné době situace vypadá asi tak, že mladistvý, tedy člověk ve věku 15 – 18 let, je souzen podle zvláštních pravidel. Soudy se přiklání k trestům alternativním (trest veřejně prospěšných prací). Mladiství trestaní nejsou umísťováni do věznic, ale do výchovných ústavů pro mládež (což jsou staré známé „pasťáky“ nebo „polepšovny“). Pokud se proviní dítě do 15 let věku, jeho cesta směřuje přes diagnostický ústav do dětského domova se školou (což jsou dřívější dětské výchovné ústavy). A tady nastává problém. Za prvé – už dnes tyto ústavy praskají ve švech. A za druhé – chybí v nich kvalifikovaný personál.

---

⁴⁷ (www.idnes.cz)

Péče v těchto zařízeních zůstává desítky let stejná. Není vůle v této oblasti něco měnit. Výsledkem je velmi nízká efektivita „nápravy“ chovanců ústavů.

V evropských zemích se hranice trestní odpovědnosti velmi různí, pak se ovšem různí i systém práce s problémovou mládeží a to velmi zásadně. Různé věkové skupiny a různá etiologie delikventního chování vyžadují odlišné výchovné přístupy. Česká diskuse o „jednom roku dolů“, která postrádá tento širší rozměr, postrádá i hlubší smysl.⁴⁸

Jak jsme si ukázali, trestná činnost dětí a mládeže má sestupnou tendenci, proto se většina veřejnosti přiklání k názoru, že snížení věkové hranice trestní odpovědnosti o jeden rok dolů nic nevyřeší.

Osobně zastávám názor, že snížení hranice trestní odpovědnosti samo o sobě není všespasitelným řešením, nejdůležitější je účinná prevence a nezastupitelná role výchovy v rodině. Jako matce dospívající dcery mi není lhostejné, zda z mé dcery vyroste mladý delikvent. Také mi samozřejmě není lhostejné, zda se v okolí mé dcery objevuje některý delikvent. Základem výchovy je přece dětem předat to, co je a co není správné. Pokud rodiče selhávají a faktem je, že se to stává, musí se celá společnost snažit o nápravu. Hlavně společnost má tu moc k potrestání. Zastávám názor, že by se měli potrestat i rodiče za prohřešení svých dětí. Laická veřejnost je málo informována o možnostech trestu. Většina si pod pojmem trest představí vězení. Já nejsem pro to, aby se děti zavíraly do vězení. V České republice máme „dětské“ vězení v Boleticích, kam se zavírají děti a mladiství za spáchání nejtěžších trestných činů (vražda). Přikláním se k názoru, že by se v České republice měly zřídit alternativní tresty jako je například domácí vězení, či zákaz vstupu na různé akce (sportovní, kulturní). Ale i k tomuto se najdou výhrady, že nejsou prostředky na ohlídání výkonů těchto alternativních trestů. Samozřejmě chápu, že tento ožehavý problém je běh na dlouhou trať, ale pokud se všichni zamyslíme a dojdeme k jednotnému názoru, že nám děti rostou přes hlavu, měli bychom začít jednat.

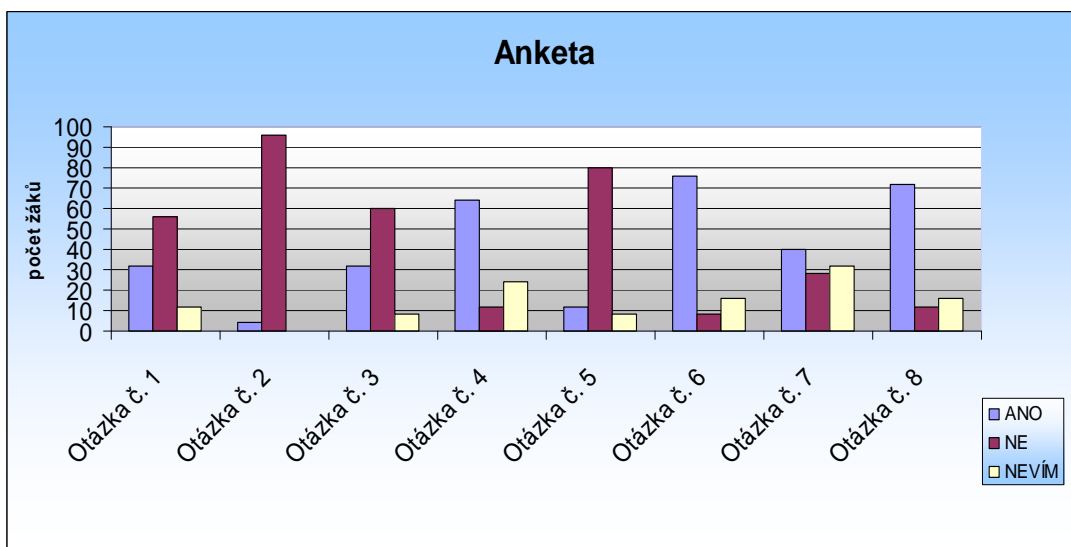
⁴⁸ (www.idnes.cz)

Anketa

Součástí mé bakalářské práce je anketa. Protože se toto téma týká dětí a mládeže, připravila jsem si několik otázek pro cílenou věkovou skupinu dětí od 11 do 14 let. O spolupráci jsem požádala vedení Základní školy Oskara Nedbala v Českých Budějovicích, kterou navštěvuje moje dcera. Jednoduchá skladba otázek umožnila odpovědět žákům 6 až 9 tříd a zjistit jejich názor na danou problematiku. Osloveno bylo 100 dětí. Anketa byla anonymní a odpovědi byly formou - **ano**, **ne**, **nevím**.

	ANO	NE	NEVÍM
1. Setkal/la jsi se někdy se šikanou?	32	56	12
2. Byl/la jsi někdy obětí šikany?	4	96	0
3. Setkal/la jsi se již s náznakem trestné činnosti (jako např. pokus o krádež, náznak násilí...)?	32	60	8
4. Pokud by ses dozvěděl/la, že tví spolužáci chtějí udělat něco špatného, nahlásil/la bys to?	64	12	24
5. Ovlivnila tě už parta vrstevníků k nějakému činu, který bys jako jedinec nikdy neudělal/la?	12	80	8
6. Jaký je tvůj názor na snížení trestní odpovědnosti: Myslíš si, že by měly děti nést odpovědnost za svoje činy?	76	8	16
7. Kdybys měl/la možnost změnit zákon naší republiky, snížil/la bys věkovou hranici trestní odpovědnosti na 14 let? (v současnosti je hranice trestní odpovědnosti 15 let)	40	28	32
8. Jsi pro potrestání mládeže do 15 let, která spáchala nějaký trestný čin, či přestupek?	72	12	16

Uvedená tabulka a graf přináší shrnutí výsledků ankety: děti souhlasí s tím, že by měly být odpovědné za své činy, ale nejsou si jisté, zda by měla být hranice trestní odpovědnosti snížena z 15 na 14 let. Pokud se týká názoru na typ trestu, děti se spíše přiklánějí k alternativním trestům, jako je veřejně prospěšná práce, pomoc sociálně slabým, domácí vězení, atd. Pojem trestu znají již z domova a tak plně souhlasí s tím, že za své skutky si musíme nést i následky.

Závěr

Z bakalářské práce vyplývá, že nepanuje jednoznačný názor na to, zda snížení trestní odpovědnosti z 15 na 14 let významnou měrou přispěje ke snížení počtu trestných činů mezi dětmi a mladistvými. Nebylo by špatné se zamyslet nad tím, zda tuto sníženou hranici aplikovat pouze na závažné trestné činy jako je vražda, loupežné přepadení atd. Shoda v této otázce je nezbytně nutná pro další nastavení systému prevence a represe. Hledání univerzálního řešení se zdá být velmi nesnadným a tak je nezbytné ke každému případu trestné kriminality dětí a mládeže přistupovat individuálně. Jedině zkoumání příčin a okolností, za nichž došlo ke spáchání daného trestného činu, může vést ke spravedlivému trestu. Na základě uvedených statistických údajů by se mohlo zdát, že počet trestných činů dětí a mladistvých klesá, ale toto je do značné míry ovlivněno nastavením podmínek, za nichž je jednotlivý čin již trestný. Jako příklad mohu uvést změnu hranice trestného činu pro krádež, která se v průběhu sledovaného období zvedla z částky dva tisíce korun na částku pět tisíc korun. U kriminality násilné došlo k významnému nárůstu v období let 1990 až 2004, potom vidíme, že dochází k mírnému poklesu. Tento stav je již několik let neměnný. Je otázkou, či můžeme přispět k tomu, abychom se nespokojili s tímto konstatováním, ale dále pracovali na snížení tohoto stavu. Jak je uvedeno výše, je nezbytné preventivně chránit děti a mladistvé před vlivem nežádoucích jevů a to jak v rodině, tak i ve společnosti. V rámci preventivních programů je třeba vyzdvihnout ty, které mají vysokou kvalitu a účinnost a zbavit se těch, které neposkytují žádnou významnou preventivní činnost. Ani zkušenosti z okolních zemí nedávají jasnou odpověď na to, zda snížení věku trestní odpovědnosti úspěšně povede k poklesu trestných činů dětí a mládeže. Základem pro snížení tohoto druhu trestné činnosti je výchovné působení rodiny. Tam, kde rodina selhává, je potřeba pomoci státu ve formě nejrůznějších preventivních a sociálních programů a to zejména těch, které pracují s hlubokou znalostí sociálních podmínek těchto skupin v daném místě.

Domnívám se, že posun hranice trestní odpovědnosti, ať už o rok či více let, není jednoznačným řešením. Rozmanitost výše hranice trestní odpovědnosti

v Evropské unii je dokladem toho, že se nejedná o běžné a ve všech státech jednoznačně aplikovatelné rozhodnutí. Podle mého názoru nejlepším řešením přístupu k tomuto problému trestní odpovědnosti by bylo stanovování míry odpovědnosti ad hoc a to vždy ve vztahu k danému projednávanému činu. Je nezbytně nutné, aby míra odpovědnosti byla vždy úměrná rozumové a volní vyspělosti v době, kdy byl trestní čin spáchán. Nikoliv tedy k věkové hranici, která nemusí vždy znamenat stejný stupeň vyspělosti, tedy takový, který je předpokládán zákonodárcem. Míra největší zodpovědnosti bude tedy ležet vždy na soudech pro mladistvé, které musí citlivě posuzovat případ od případu a mít k dispozici dostatek materiálu, který jim toto umožní.

Rozdíly vyspělosti ve věku kolem 15 let jsou určovány schopnostmi dítěte či mladistvého a současně prostředím, ze kterého tyto děti a mladiství pocházejí. Zejména je potřeba se zaměřit na stránku sociální a ekonomickou. Orgány činné v trestním řízení by se měly zaměřit na případnou spoluodpovědnost rodiny či zákonných zástupců případně i prostředí školy. Tyto poznatky by měly být předávány odpovědným orgánům, pracovníkům, kteří by tyto poznatky posuzovali a na jejich základě individuálně rozhodovali o jednotlivých případech. Tento přístup se mi zdá být vhodnější než posunutí přesně stanovené věkové hranice. V souvislosti s tímto si je třeba uvědomit, že každý případ by neměl končit pouze trestem, ale že cestou k nápravě je dlouhodobá následná práce s odsouzenými dětmi a mladistvými a řešení problému jejich resocializace.

Nemůžeme předpokládat, že veškerá snaha k řešení tohoto problému bude ležet pouze na našich zákonodárcích. Jak jsem již uvedla, mělo by být snahou každého rodiče zabezpečit dobrou výchovu svých dětí. A proto jsem názoru, že důležitou prevencí proti kriminalitě dětí a mladistvých je současně i uvědomělost rodičů, kteří se na jejich výchově podílejí. Je zřejmé, že když selže dítě či mladistvý, znamená to, že především selhal rodič a jeho okolí. Přikláním se k názoru, že pokud je potrestáno dítě, část trestu by měl nést i rodič. To znamená, že i na rodiče problematických jedinců je třeba stahovat preventivní péči především tam, kde již k nějakému selhání došlo.

Je nutné dodat, že inklinace k páčání trestné činnosti dětmi a mladistvými je dána jejich nevypělostí a působením špatných vlivů okolí. Je známo, že řada mladistvých pachatelů s postupem času vypěje a nadále se již nedopouští trestné činnosti. Proto je hlavním cílem nalézt takový trest, který by žádným způsobem nepoškozoval jejich budoucnost. Ano, nezletilí pachatelé musí být potrestáni a musí za své činy nést odpovědnost. Trest je uložen z důvodu, aby si nezletilí své provinění plně uvědomili. Nesmíme zapomínat, že konečným trestem nemůže být pouze jejich izolace od světa, kde by mohli pokračovat v další trestné činnosti, ale jde spíše o to naučit je zodpovědnosti a respektování druhých a pomoci jim zařadit se zpět do společnosti. Měli by se naučit respektovat psané i nepsané zákony společnosti a řídit se podle nich.

Můžeme říct, že dnes jsou děti obklopeny brutalitou tohoto světa, která je jim denně předkládána a to jak z televize, novin, internetu. Hraním nevhodných her, četbou nevhodných knih v nich může vzniknout dojem, že vše je dovoleno a tak se občas chovají jako jejich virtuální hrdinové. Nemůžeme na nich nechat, aby se s tímto stavem samy vyrovnávaly, a je to především na rodině, která jim musí vysvětlovat, co je dobré, co špatné a co jen iluzí z říše snů.

Nemohu tvrdit, že by dnešní společnost měla snahu o práci s celou rodinou mladistvého delikventa. Pokud je společnosti známo, že převážná většina mladistvých delikventů pochází z delikventních rodin, je nezbytné se na tyto rodiny výchovně zaměřit a v případě trestu dětí a mladistvých část trestu přenést i na ně. Jak je vidět, preventivní programy by se neměly zaměřovat pouze na práci s mladistvými delikventy, ale cíleně se zaměřit i na spolupráci s problémovými rodinami. Některé rodiny neznají základní hodnoty naší společnosti, proto je nutné zapojovat je do spolupráce i za cenu razantních řešení. V tomto případě by se měla společnost chovat autoritativně a zásadově a neodklánět hlavu od tohoto problému. Částečné přenesení trestu i na osoby podílejících se na výchově dětí a mladistvých by mělo mít i preventivní účinek. Jsem si vědoma, že tato cesta je jednou z nejtěžších. Vždy se najde někdo, kdo bude vystupovat proti takovému řešení a zaštiťovat se porušováním základních lidských práv. Nicméně, je si třeba uvědomit, že základem je hájit práva dítěte, kde by ony neměly trpět za chyby dospělých. Při správném přístupu mají děti

a mladiství velkou šanci se napravit. Podmínkou toho je, že musí vyrůstat ve vyhovujícím prostředí. Jestliže je rodinné prostředí nevhovující, cesta k jejich nápravě povážlivě klesá.

V současné společnosti je velkým problémem lidská lhostejnost. Kolikrát můžeme říct, že upozorněním na malé nepravosti a jejich včasným odhalením můžeme zabránit vážnějším přestupkům či dokonce trestným činům. Bohužel většina z nás se k dané problematice staví velmi pasivně pod heslem: „nehas, co tě nepálí“. Co nás k tomu vede? Je běžné, že rodiče mívají o svých dětech jen to nejlepší mínění a každé upozornění z venku se jich hluboce dotýká. Je na každém z nás, zamyslet se, jestli ochranná slupka, kterou kolem svých dětí vytváříme, není někdy na škodu. Je nutné brát vážně každé upozornění na nepravosti, jichž se děti dopouštějí. Řešení těchto problémů v zárodcích by se mělo stát součástí našeho každodenního života. Jedině tak, že budeme bojovat s lhostejností, s neznalostí a přílišnou tolerancí, můžeme přispět k lepší budoucnosti našich dětí.

Seznam literatury

1. CEJP, M., HAVRDA, M., HOPE, T., SCHEINOST, M., VEČERKA, K.: Tvorba a realizace projektů prevence kriminality mládeže, Centrum pro veřejnou politiku, 2007
2. ZAPLETAL, J. a kolektiv: Kriminologie Díl I., Obecná část (třetí upravené vydání), Policejní akademie ČR, katedra kriminologie, Praha 1998
3. ZAPLETAL, J. a kolektiv: Kriminologie Díl II, Zvláštní část (druhé upravené vydání), Policejní akademie ČR, katedra kriminologie, Praha 1996
4. ŘEHOŘ, J.: Základy kriminologie, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007
5. VEČERKA, K., HOLAS, J.: Úspěšnost preventivní práce (Zamyšlení nad problematikou vyhodnocování preventivních programů), Praha 2001, ISBN 80-86008-95-9
6. VEČERKA, K., HOLAS, J., TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, S., BLATNÍKOVÁ, Š.: Mládež v kriminologické perspektivě, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, ISBN 978-80-7338-079-3
7. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
8. Stanovisko EHSV k prevenci kriminality mládeže, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, vydavatelství KUFR 2007, ISBN 978-80-7338-060-1
9. Statistická ročenka, Ministerstvo vnitra České republiky
10. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2008, Ministerstvo vnitra České republiky
11. <http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bdi%C4%8Dnost>

12. <http://ucitelske-listy.ceskaskola.cz/Ucitelskelisty/AR=103196&CAI=2167>
13. http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rocenky_souhrn
14. http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky
15. <http://www.mvcr.cz/clanek/navrh-systemoveho-pristupu-k-peci-o-detske-a-mladistve-delikventy-rozbor-situace-v-oblasti-peci-o-delikventi-mladez.aspx?q=cHJuPTE%3d>
16. <http://www.spj.cz/index.php?page=14>
17. www.idnes.cz
18. www.lidovky.cz

